

Roma

Pauloŋe Roma yengât ekap kulemgum katyŋgiop.

1 ¹⁻⁵O bukulpine,
Yen Roma kapi ambolipŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât pat kuyiŋgim yâkât komolân torokatyeŋop. Nâ Paulo, nâŋe pepa yu kulemgum katyŋgian.

Yesu Kiristo, Anitâhât nanŋe, Dawitihât senâmbâ gâtŋe

Bukulpine, Anitâŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu giop yâkât hoŋ bawa manmâ gaman. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohât topŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe yâkâlen katŋetgât Anitâŋe menekmâ aposolo âi sâŋm nihimu den pat âlepŋe ekyongom manman. Den pat yakât topŋeâmâ emet inânŋan Anitâŋe poropeteliŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya yuwu tap. Anitâhât nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe Yura nengât tâmbânenŋe, lok pato âlâ, kutŋe Dawiti sâŋm, yâkât senâmbâ gâtŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe kulem âlâ kândâkdâ miop yamâ Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yâkât nâŋgâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Otmu Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgânihim nanŋe hâŋgâŋgumu ge nâhâlen tetem aposolo âi sâŋm nihiop. Âi sâŋm nihimu yaŋak benŋe pâku lohimbijŋe biwiyenŋe yâkâlen katmâ denŋe lâuŋetgât ya yengâlen ari den pat âlepŋe ekyongom manman. ⁶⁻⁷Yen Roma kapi ambolipŋe Yesu Kiristohât tem lâuwâŋgim manŋetgât Anitâŋe wawaeyekmâ yâkât komolân torokatyeŋop. Yakât otmâ Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋgim tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyiŋgim ulitgum gaman.

Pauloŋe Roma kapi ariwom nâŋgâm biwiŋaŋe mem manop.

⁸Topŋe katmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emelâk yeŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katmâ tem

lâuwangim gai yakât den pat yu lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nânŋâŋetâ âilongo otmap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan kinmâ yengât nânŋâm Anitâ Awoŋne mepaem mansan. ⁹Yawu otmâ manmâ Anitâŋe âi sâm nihiop ya biwinaŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbije yâkâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât ya yengâlen ari nanŋahât den pat âlepŋe ya ekyongomune nânŋâm biwiyenŋan katŋetâ bulâŋe yâk yengâlen tetem gap. ¹⁰⁻¹²Otmu dop yawuâk Roma kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgiâkgât nanŋan. Yawu nânŋâm haonmâ ârândâŋ “girawu otmâ takam yekbe” sâm Anitâ ulitguman. Yawu gârâmâ Anitâŋe nânŋânihimu yengâlen takawom yanâmâ biwinnenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yan tânahom yâkâlen biwi nânŋân nânŋânnenŋaŋe tiŋâk kepeimunŋe kârihem tatbuap. Yawu nânŋâm Anitâ ulitgum manmâ gan ya yâkŋe nanŋap.

¹³Yawu otmâ pâku lohimbi kapi wosapâ me wosapâ mansai yâk yengâlen ari den kâsikum yingimune biwiyenŋe Kiristohâlen katbi. Yakât dopŋeâk yengât bukulipyenŋe nombotŋe Anitâhât topŋe ki nânŋâmaiŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetgât yengâlen taka yâkât den pat âlepŋe ekyongowom. Yakât biwinaŋe hikuman yamâ mâtâpŋât hâum pâpŋuman. ¹⁴⁻¹⁵Lohimbi kerek ya yengâlen ari den pat âlepŋe ekyongomune nânŋâŋetgât Anitâŋe âi sâm nihiop. Yakât nânŋâm lohimbi nombotŋe pepa emetŋan yâhâm nânŋân nânŋânyenŋe orop mansai otmu nombotŋe pepa emetŋan ki yâhâwi, otmu Girik lohimbi kapi tete manmâ nep âlâlâ tuhumai, otmu pâku lohimbi kâlepŋehen me bârâ betŋehen manmai, ya hârokŋe Yesuhât topŋe nânŋâŋetgât nânŋâyingim mansan. Yakât otmâ Roma yengâlen taka den pat âlepŋe ekyongowe sâm biwine hewewenŋe otmu mansan.

¹⁶⁻¹⁷Bukulipne, Yesuhât den pat âlepŋahât topŋe yuwu sâmune nânŋâŋet. Lohimbi âlâ me âlâ, nen Yura lohimbi anŋoânâk den pat âlepŋe nânŋâm Kiristohâlen torokatbin, me yen pâku lohimbi den ekyongomunŋe yawuâk yâkâlen torokatbi, nen hârokŋe yâkâlen biwinnenŋaŋe kepeim mannom yamâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningim manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe menom. Anitâ Wâtŋât Amboŋe yâkâlen biwinnenŋaŋe kepeim mannom yamâ ki hâum pâpŋunom. Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim tem lâuwanginomai yamâ manman kârikŋan mannomai.”

Pâku lohimbi yengât topyene

¹⁸Bukulipne, pâku lohimbi yengât nânŋâm den âlâ yuwu sâmune nânŋâŋet. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yuwu. Yâkŋe bukulipyenŋe

otmu lohimbi wosaken me wosaken mansaiŋe Anitâhât den nângâŋetâ bulâŋe otmap sâŋ den ya kurihim Anitâ betbaŋgim orotmeme kiŋgoŋ otmâ mansai. Yakât otmâ Anitâŋe pâku lohimbi betyongomu mansai yakât topŋe ekyongomune nângâŋet. ¹⁹⁻²⁰Kândik mindikum, Anitâŋe ikŋe wâtŋan kinmâ hân himbim kândikyotgom wahap topŋe topŋe kalop yapâ gâtŋaŋe yâkât topŋe ikŋiâk tap ya kerek ekmâ nângâmai. Wahap topŋe topŋe kalop yan ikŋe wâtŋahât towatŋe tetemu ekmai. Ekmâ tat tat memeŋe kârikŋe tatbaŋgiap yawu nângâmai. Yawu nângâm Anitâ ki ekmain yamâ yâkŋe wahap âlâlâ kalop yan ikŋe topŋe tetemu ekmai. Yakât otmâ Anitâhât topŋe ki nângain sâŋ irelaknomaihât dop âlâ ki tap. ²¹Yawu gârâmâ Anitâŋe wahap topŋe topŋe kalop yamâ lohimbi nombotŋaŋe yâkât bāt towatŋe ekmâ yan ki ewe katmâ mepaemai. Yawu otmâ yaŋak nângân nângânyeŋe gulip malap otmu wahap tâŋât me hâlŋe bia yawuyakât nângâŋetâ yahatmap. Yawu nângâm biwi nângân nângânyeŋe maŋguakmu nângâŋetâ ki keterakmap. ²²Yawu gârâmâ nângân nângânnenŋe orop mansain yawu sâŋ nângâm tâpikgumai. ²³Yawu nângâm tâpikgum Manman amboŋe Anitâ yahat yahatŋe yâk betbaŋgimâmâ senŋe âlâlâ topŋe topŋe, nâi seloŋ, me soŋgo bau, me hambe gumbam, umutyenŋe hâwiŋetâ kundenyeŋe tetemu ya mepaemai. Me Porom Lâpio yawuya yeŋgât umutyenŋe hâwim kânângâŋetâ kinmu yakât nângâŋetâ bulâŋe otmu mepaemai.

²⁴Yawu otŋetâ yakât Anitâŋe betyongomu yeŋe nângân nângânyeŋeâk watmâ yuwu otŋetâ kiŋgoŋ otmap. Emet huhumai, me kâwâ konda otmai, me wahap ki orotŋe otmai. ²⁵Yâhâ Anitâhât den bulâŋe hâkâŋ otmâ bet pilâm den perâkŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu Anitâ Hân Himbim Amboŋe betbaŋgimai. Betbaŋgim ikŋak wahap topŋe topŋe kalop yakât nângâŋetâ yahatmu yanâk biwiyeŋaŋe kepeim manmai. Yamâ nenâmâ yawu ki otnom. Nenâmâ Anitâ konok mepaem manmâ yâhânom. Ya bonŋanâk.

²⁶⁻²⁷Yâhâ pâku lohimbiŋe manman kiŋgoŋ manŋetâ Anitâŋe yekmu bâlemu betyongomu yaŋak yeŋe eŋgatyenŋeâk otmâ orotmeme kiŋgoŋ ya witgum yuwu otmâ manmai. Lohimbi miakmâ orowâk manmai orotmeme ya pilâmai. Yawu otmâ imbilipyenŋe loklipyenŋe pilâyekmâ imbi bukulipyenŋe orop ekŋâlêaŋgim otmâ hilipgumai. Otmu loklipyenŋe gurâ yawuâk imbilipyenŋe pilâyekmâ bukulipyenŋe orop ekŋâlêaŋgim orotmeme kiŋgoŋ otmai. Yawu tâpik gupik otmâ manmai yakât huhopŋe mesek topŋe topŋe teteyiŋgimap.

²⁸Otmu Anitâhât den bulâŋe nângâŋetâ nahat otmu betbaŋgim nângâm gulip manmai. Yakât otmâ Anitâŋe betyongomu biwi nângân nângânyeŋe gulip malap otmu orotmeme kiŋgoŋ me âlepŋe ya ki ekmâ ketetmai. Yawu otmâ yan orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai. ²⁹Orotmeme kiŋgoŋ otneâk nângâmai yamâ yuwu. Kâwâ konda otmai. Me sen buhu buhu oraŋgimai.

Me bukulipyenye yengât iri sikum me senje âlâlâ tatyinġimap ya ekñâlem mene sâm biwiyenjaŋe nâŋġâmai. Me dewaeak dewaeak manmai. Me wawi, me misinjem nemai, me kâirahomai, me nâŋġâm bâleangimai. Me ahom hionjakmai. Me bukulipyenye yongoŋetâ mumai. ³⁰Me bukuhât den belângen sâsâ. Me sâm bâleangimai. Me âwâ mâmâlipyenye yengât lauyenye ki lâumai. Yawu otmai yan yenahât nâŋġâŋetâ yahatmu Anitâhât nâŋġâŋetâ gemap. Otmu bukulipyenye yengât yawuâk nâŋġâŋetâ gemu mem ge karakmai. Otmu wuân me wuân kândikum otŋetâ dondâ bâlewup yakât nâŋġâŋetâ biwiyenjanâk kinmap. ³¹Yawu otmâ hep torehenlipyenye, me imi ata, me wârâ tou ya orop we âlep ki nanġangimai. Me bukulipyenye orop den hikumai yamâ ki watmai. Me tepyenye kou kâlâp semu kuk oraŋgimai yan kaok ki oraŋgimai. Kuk yawuâk tatmâ yâhâekgât den hâmeân hâlulu sâmai. Me lohimbi âlâ me âlâŋe umatŋe kakŋan manmai ya ki yekmâ nâŋġâyinġimai. ³²Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe topŋe topŋe yawuya otmai yamâ hem kâlâwân ge hiliwahonomai yakât Anitâŋe den sâm kalop. Lohimbi den ya nâŋġâm heŋgeŋgumainye kunyenye kârikŋe otmâ orotmeme bâleŋe ya tâtâemâk otmâ mansai. Yawu gârâmâ buku nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmai yamâ yekmâ heronje nâŋġâyinġimai. Pâku lohimbi yengât topyenyeâmâ yawu.

Yura lohimbi yengât topyenye

2 ¹⁻²Yawu gârâmâ Yura lohimbi yengât nâŋġâm yuwu ekyongomune nâŋġâŋet. Pâku lohimbiŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai ya yengât manmanyenye ya yenye ekŋetâ bâlemu nâŋġâm bâleyinġimai me sâm hâreyinġimai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yakât dopŋeâk yenye gurâ yawuâk otmai. Yakât otmâ yenye sâm hâreyinġimai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen gurâ sâm hâreyinġiwup. Yanâmâ yâkât senŋan sâm buiaknomaihât dop âlâ ki otbuap. ³Pâku lohimbi nombotŋaŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai yamâ Anitâŋe sâm hâreyinġim yakât matŋe yinġimap yaŋe ârândâŋ otmap, yenye yawu nâŋġâmai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe bukulipyenye yengât manmanyenye ekmâ nâŋġâm bâleyinġim sâm hâreyinġimap yamâ bukulipyenjaŋe manman bâleŋe otmai yawuâk torokatmâ otmai. Yawu gârâmâ sâp patoen Anitâŋe orotmeme kiŋgoŋ wuân me wuângât matŋe umatŋe yinġiwup yanâmâ lohimbi yawuya ki wangiyekbuap. Yamâ yinġimu menomai yakâ. ⁴Yakât otmâ yuwu ki nâŋġânomai. “Anitâŋe wawaenenekmâ kuk in yawu ki otmap. Me ki tepŋe kou kâlâp semap. Yakât otmâ yâkŋe ki den âiân katnenekmâ matŋe umatŋe ningiwup,” yawu ki nâŋġânomai. Yawu nâŋġânomai yamâ nâŋġâm hilipgunomai. Yakât topŋe yuwu sâmunye nâŋġâŋet. Yenye orotmemeyenye kiŋgoŋ ya bet pilâm Anitâhâlen biwiyenjaŋe kepeim manŋetgât yâkŋe wawaeyekmâ tihityenye otbe sâm mambotyinġimap. Yenye yakât nâŋġâŋetâ porap otmap.

⁵⁻⁶Nângânetâ porap otmu kunyeŋe kârikŋe otmâ betbangimai. Yawu otmâ orotmeme kiŋgoŋ yawuya torokatmâ otmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâŋe lohimbi kerek nengât manmannenŋahât matŋe âlâku ikŋjâk ikŋjâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ matŋe âlâhât tipŋe yingimu menomai.

⁷⁻¹¹Anitâŋe Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ konohâk menduhunenekmâ matŋe dopnenŋan tâŋ tâŋjâk kâpekningiwuap. Otmu sâp patoen Anitâŋe nângâningimu yahatmu ikŋe senŋan koko salehâk kinmâ manman kârikŋan mannom sâm lohimbi nombotŋaŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim orotmeme âilongo loŋgo otmâ manmai. Yawu otmâ yamâ Anitâŋe nângâyŋingimu yahatmu nan baralipne koko salek sâm manman kârikŋahât bulâŋe yingimu biwiyenŋe huruŋ sâwuap. Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe yeŋahât nângânetâ yahatmu tepyeŋe umatŋe otmu Anitâhât den kum manman kiŋgoŋ manmai. Lok yawuyamâ Anitâŋe kuk otyŋingim matŋe umatŋe yingimu mem hâhiwin dondâ nângâmbisâi.

¹²⁻¹⁵Anitâŋe Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ otbin mewin yakât matŋe tâŋ tâŋjâk kâpekningiwuap yakât topŋe sâmune nângâŋet.

Anitâŋe ikŋe nângân nângânŋan tatmap ya Mose ekumu girem den âlâlâ kulenguop. Yakât otmâ Yura lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya nângâm ki watmai yâhâmâ Anitâŋe yekmu ki ârândâŋ otmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den âlâlâ kerek lâum mansai yâhâmâ yekmu ârândâŋ otmap. Yawu gârâmâ Yura lohimbi kerekŋe girem den ya lâum hâum pâpŋum tosa miai. Yakât otmâ Anitâŋe den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yingiwuap.

Yâhâ pâku lohimbi yâhâmâ Anitâŋe girem den ya ki ekyongop. Yawu gârâmâ ki nângâm yeŋahâk otmâ hilipŋum tosa memai. Ya âlâkuâk torokatmâ otnomai yamâ yawuâk matŋe umatŋe yingimu menomai.

Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe nângân nângân ya biwi nângân nângânyenŋan katmu orotmeme âlepŋe me orotmeme bâleŋe yâhâp yâhâp ya ekmâ kiwilimai. Yawu otmâ Anitâhât nângân nângân ya pâku lohimbi âlâ me âlâŋe enŋatyenŋaŋak otmâ watmai yan girem den ekyongomu watmai yawu oap. Yâhâ yawu otŋetâ ârândâŋ otmap yan biwiyenŋe sânduk sâmap. Yâhâ otŋetâ bâlemap yaŋe biwi nângân nângânyenŋan hâumu otmâ hilipguain sâm biwiyenŋan nanŋangimai. ¹⁶Yakât otmâ den pat âlepŋe yakât pâŋe konok yuwu sâmune nângâŋet. Hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân Anitâŋe sâmu Yesu Kiristoŋe nen hârok biwinenŋahât topŋe ekmâ sâm hâreningim tihân otmain memain me biwinenŋanâk nângâmain yakât matŋe ya âlâku amboŋan amboŋan ningiwuap.

Yura lohimbiŋe yeŋahât nângânetâ yahalop.

¹⁷Yâhâ Yura lohimbiŋe yeŋahât nângânetâ yahatmu yuwu sâmai.
“Nenâmâ Yura lohimbi. Emelâk Anitâŋe nângâningimu yahatmu ikŋe

pat kuningiop. Yakât kakŋan Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop yakât topŋe nenŋahâk nâŋgâmain. Yakât otmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmu ikŋe komot bulâŋe mansain.” Yawu nâŋgâm yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap. ¹⁸Yâhâ yeŋe yuwu me yawu otŋetgât Anitâŋe sâm kalop yakât topŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋeâmâ girem den yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgum yaŋak benŋe orotmeme bâleŋe ya ekmâ ketetmâ orotmeme âlepŋeâk otmain. ¹⁹⁻²⁰Yawu otmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumu manman bulâŋahât mâtâp ya teteningimu tâŋ tâŋâk watmain. Yakât otmâ pâku lohimbibe mâtâp ya ki naŋgai yâhâmâ Anitâhât den kâsikum yingimunŋe nâŋgânomaihât dop tap. Me nombotŋaŋe girem den ya ki lâum manmâ mâtâp tâpikgumai yamâ tiripyongomunŋe mâtâp ya tâŋ tâŋâk watnomai. Me nombotŋaŋe ihilâk mahilâk manmai yamâ kuwikyekmunŋe âiloŋgo mannomai. Me nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ ki keterakyiŋgimap yamâ ekyongomunŋe haŋ sâyiŋgiwuap.” ²¹Yeŋe nâŋgâm tâpikgum mâtâp ya tâŋ tâŋâk ki watmai. Yamâ topŋe girawuhât otmâ bukulipyeye mâtâp ya watŋet sâm den kâsikum yingine sâm oai? Yâhâ lohimbibe senŋe âlâlâ kombo ki miangŋet sâm ekyongomai. Yamâ wongât otmâ yeŋe gurâ kombo miangŋimai? ²²Me loklipyeye me imbilipyeye betyeŋehen ki kioŋet sâm ekyongomai. Yamâ benŋe yeŋe gurâ buku nombotŋe yeŋgât imbilipyeye orop ihilâk ekŋâleangŋimai. Otmu kasalipyeyeŋe Porom Lâpio mepaemai ya ekŋetâ dondâ bâlemap. Yamâ wongât yeŋe gurâ yâk yeŋgât opon kâmbukŋan yâhâ Porom Lâpio tatmawân senŋe âlâlâ kâmbukŋe sâm katmai ya kombo meyiŋgimai? ²³Anitâŋe Yura lohimbibe nengât nâŋgâm girem den Mose ekumu kulemguop. Yeŋe yakât yawu nâŋgâm yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap. Yamâ benŋe girem den ya loŋgâeŋetâ pâku lohimbibe yekmai yan Anitâhât nâŋgâŋetâ gemap. ²⁴Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yura kapi ambolipŋaŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansai. Yakât otmâ pâku lohimbibe Anitâhât nâŋgâŋetâ dondâ gemap.”

²⁵Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Yura lohimbibe nâŋgâyiŋgim manman âlepŋahât pat kuyiŋgiop yakât otmâ hâkyeŋe torehenŋan undip tuhuangŋimai. Yawu tuhuangŋim girem den tâŋ tâŋâk watmai yanâmâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimap. Yawu gârâmâ girem den ya kumai yanâmâ hâkyeŋan undip tap yakât nâŋgâm undip ki tuhuangiwi yawu yekmu otmap. ²⁶Yawu gârâmâ pâku lohimbibe yeŋgât sâm manman âlepŋahât pat ki kuyiŋgiop yakât otmâ hâkyeŋe torehenŋan undip ki tuhuangŋimai. Yamâ Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgânŋambâ girem den ya Mose ekumu kulemguop. Yâhâ pâku lohimbibe girem den ya pâpgumai ya yeŋgât biwiyeŋan Anitâhât nâŋgân nâŋgân tatmap ya tâŋ tâŋâk watmai. Yanâmâ Anitâŋe yekmâ nâŋgâyiŋgimu hâkyeŋe torehenŋan undip tap yawu otmap. ²⁷Yura lohimbibe hâkyeŋe torehenŋan

undip tap yeŋe girem den sâlikum topŋe nâŋgâm heŋgengumai yamâ ki lâumai. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeŋe torehenjan undip ki tap yaŋe Anitâhât nâŋgân nâŋgân watmaiŋe sâp patoen yen mem den âiân katyekmâ sâm hâreyiŋginomai. ²⁸Yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Anitâŋe lohimbi yeŋgât nâŋgâm manman âlepŋahât pat kuyiŋgiop ya girawu yaŋe yakât bulâŋe menomai? Lok yaŋe imbiâk hâkyeŋe torehenjan undip tuhuŋgim topyeŋe kurihiakmâ lohimbi senyeŋan kinmâ Anitâ mepaemai yâkŋe bulâŋe ya ki menomai. ²⁹Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lohimbi mem heweweŋ tuhuyekmu Anitâhâlen biwiyeŋeŋe kepeim mansai yâkŋe bulâŋe ya menomai. Lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyeŋeŋe kepeimai ya yeŋgât nâŋgâyiŋgimu ârândâŋ otmap. Yaŋeâmâ bukulipyeŋeŋe nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalâkgât ki nâŋgâmai.

Anitâŋe Yura lohimbi kerek ki betyongop.

3 ¹Kândikum emelâk Anitâŋe Yura nengât tâmbâlipnenŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgimu yahatmu ikŋe pat kuyiŋgiop. Yakât otmâ hâknenŋe torehenjan undip tuhuŋgim gamain. Anitâŋe nâŋgâningimap yakât topŋe yuwu tap. ²Anitâŋe ikŋe den bulâŋe ya tâmbâlipnenŋe ekyongomu yakât amboŋe otbi. Yawu otmâ pâku lohimbi yeŋgâlen ari yakât topŋe ekyongoŋet sâm yiŋgiop. Sâm yiŋgiop yaŋak sâp yiwereŋe nen meneneksap.

³Yawu gârâmâ nengâlen gâtŋe kiŋitŋe orowâkŋe Anitâhâlen biwiyeŋeŋe ki kepeim manmâ gai. Yawu otmâ gai yakât matŋe Anitâŋe nen Yura lohimbi kerek betnongowuap me bia? ⁴Yamâ bia kârikŋe. Yakât otmâ lohimbiŋe Anitâ orop biwiyeŋeŋe hikuakmâ konohâk otmu den hikuwi. Den ya kelaŋgatmâ âlâ sâmai, otmu nombotŋe hârem pilâmai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yawu Anitâŋe ki otmap. Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe den kulemguoŋ ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“O, Anitâ, nenŋe otmunŋe bâlemap yan den sâm hâreningirâ ekmunŋe ârândâŋ merândâŋ otmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe nâŋgâm bâlehihiŋetâ ki bonŋe otmap.”

⁵Yawu gârâmâ loggât nâŋgân nâŋgân watmâ den yuwu ekyongomune ekŋet. Nenŋe otmunŋe bâlewuap yan Anitâŋe den sâm hâreningimu lohimbiŋe nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu mepaenomai. Mepaenomai yakât kakŋan matŋe umatŋe ningiwuap yakât otmâ nâŋgâm bâlewaŋgim imbiâk umatŋe ningiap yawu sâmunŋe ki ârândâŋ otbuap. ⁶Yawu gârâmâ nenŋe otmunŋe bâlemap yan Anitâŋe imbiâk matŋe umatŋe ningimap otmuâmâ sâp patoen biwinenŋahât topŋe nâŋgâm den sâm hâreningimu ki ârândâŋ otbuap. Yawu gârâmâ Anitâŋe imbiâk mambiâk otningimap yawu ki nâŋgânom.

⁷Yâhâ nâŋgân nâŋgân âlâ yuwu ki nâŋgânom. Nenŋe Anitâ orop biwinenŋeŋe hikuakmâ konohâk otmu den hikuwin. Den yamâ

nombotje hârem pilânom. Yawu gârâmâ nenje otmain yawu Anitâje ki otmap. Yâhâ nenje den nombotje hârem pilânom yanâmâ Anitâje ki betnongowuap yakât nângâm lohimbije mepaenomai. Anitâ mepaenomai yan topje girawuhât otmâ den sâh hâreningim matje ningiwuap? ⁸Yâhâ lohimbije witgum mepaenjetgât nenje ihilâk otneâk nângânom yamâ dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ lohimbije nombotje imbiâk nâhât ihilâk otmunje bâleâkgât nângâmap sâmai. Yawu sâh den haknan sâmai. Lohimbije nombotje yawu nângâmai yamâ hâmbâi sâp patoen Anitâje matje umatje yingimu menomai.

Nen kerekje otmunje bâlemu tosa orop manmain.

⁹Bukulipne, Anitâje Yura lohimbije nengât nângâmu yahatmu pâku lohimbije yengât nângâmu gemap me bia? Yamâ bia kârikje. Nen Yura lohimbije pâku lohimbije yengât amutyenjan katnenekmu mansain. Yawu ki tap. Nenje yen pâku lohimbije orop orotmemenenje bâleje me manman kingon otmâ gain. Yakât otmâ nen kerekje matje menomgât pat mansain. ¹⁰Den yan yuje emelâk poropete nombotje den kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbije kerekje koko salek me uwawapje bia ki mansain. ¹¹Nengâlen gâtje âlâ me âlâje Anitâhât nângân nângânje girawu tap ya ki nângâm manmain. Me lok âlâ me âlâje Anitâ ki ewe katmâ mepaemain. ¹²Otmu Anitâje mâtâp yuwuâk watmâ manjet sâh katningiop yamâ lok kerekje tâpikgum mâtâp bâlejan manmâ gain. Yawu gârâmâ lok hârokje buku orangim uwawapje bia mannongât dop âlâ ki tap. ¹³⁻¹⁴Otmu lok mujetâ hanyongomunje tâtuk sâh hâkyenje korokje bâleje pilâmap yakât dopjeâk lohimbije nombotje den perâkje sâh bukulipyenje kâityongomai. Otmu hâmwuk me soronj hambeje yawuyaje ningimu mumain yakât dopjeâk lohimbije yawuyaje bukulipyenje orop sâh bâleangimai. Me den bâleje hâiakmai. ¹⁵Otmu lokje kapam kune sâh in yawu tepyeje kâlâp semu yahatmâ kapam kumai. ¹⁶Otmu haonjâ ârândân bukulipyenje yengât nângâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ manmanyenje hilipgumai. ¹⁷Yawu otmâ bukulipyenje orop biwi nângân nângânyenje ki hikuakmâ konohâk otmap. ¹⁸Lohimbije yawuyaje Anitâhât nângâm ki ewe katmai.” Topnenjeâmâ yawu.

¹⁹⁻²⁰Otmu Anitâhât den yakât topje yamâ yuwu. Yura lohimbije kerekje yâkât den tem lâuwangim mannehât girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup. Yawu gârâmâ nenje yâkât girem den ya watmâ tem lâuwangimain yamâ hâum pâpgumain. Yakât otmâ nenje pâku lohimbije orop yâkât senjan kinmâ sârereakmunje nenekmu ârândân otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ yâkât girem den nângâmain yan biwinenjan hâumu tosa orop mansain sâh nangangim aŋulakmain.

Kiristoŋe manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop.

²¹Yawu gârâmâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningim tihitnenŋe otmap yakât mâtâp âiŋe teteop. Yakât topŋe nâŋgâmunŋe keterakningiâkgât emet inânŋan Mose otmu poropete lok nombotŋaŋe den kulemguwî. Yawu gârâmâ mâtâp âiŋe yaŋe girem den hâŋgiŋe orop ki lâuaksawot. Mâtâp âiŋe yakât topŋeâmâ yuwu. ²²⁻²⁴Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi dop konohâk mansain. Topnenŋe kâsiwahomunŋe ikŋiâk ikŋiâk otbuapgât dop ki tap. Nen kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain. Yawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ki ârândâŋ otmap yawu nâŋgâmain. Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgângumu ge sâreerenekmâ kawenenŋan kinmâ howanân kuŋetâ muop. Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop.

²⁵⁻²⁶Otmu yakât torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Emelâk embâŋân tâmbâlipnenŋaŋe orotmeme bâleŋe otmâ manbi yakât matŋe Anitâŋe in yawu ki yiŋgiop. Yawu gârâmâ orotmeme bâleŋe otminiwi yakât nâŋgâmu dondâ bâleop yakât topŋe tetekŋan eknehât ikŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge nengât tosa hât otmâ muop. Yawu otmu biwinenŋe yâkâlen katmunŋe Anitâŋe nengât kaok nâŋgâningim tosanenŋe pilâningiop.

²⁷⁻²⁸Den ekyongoan yukât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenŋahâk otmâ Anitâhât girem den tâŋ tâŋâk lâum manmâ gamunŋe nenekmu ârândâŋ otbuapgât dop tap me bia? Yawu bia. Yawu tap mâne nenŋe hâknenŋe mepaembâin. Yakât otmâ mâtâp konok tap yamâ yuwu. Yesu Kiristohâlenâk biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap.

²⁹Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâ Tihit tihit amboŋaŋe eŋgat yâhâp ki otmap. Yawu otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi mâtâp ikŋiâk ikŋiâk ki sâm ningiop. Yâhâmâ tihitnenŋe otbe sâm menduhunenekmâ mâtâp konohâk sâm ningiop tap. ³⁰Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop Yesu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain yanâmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. ³¹Yawu gârâmâ Moseŋe girem den âlâlâ kulemguoŋ ya ki gulip olop. Yakât otmâ nenŋe biwinenŋe yâkâlen kepeim denŋe tem lâuwangim manmain yan girem den ya lâumunŋe nengâlen bulâŋe tetemap yawu oap.

Awarahamŋe Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim manop.

4 ¹Nengât tâmbânenŋe âlâ, kutŋe Awaraham sâm, yâkŋe manman girawu manmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop ya ekmâ nâŋgâne. ²Awarahamŋe ikŋahâk otmâ manman âilonŋo manmu yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop mâne ikŋahâlâk nâŋgâmu yahatbâp. Yawu gârâmâ

ikŋahât ki nâŋgâmu yahalop. ³Yakât topŋe Moseŋe kulempuop ya yuwu tap.

“Anitâŋe Awarahamgât pat sâŋ kuwaŋgiop ya Awarahamŋe nâŋgâm yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâŋe biwiŋe ekmu ârândân olop.”

⁴Yakât yuwu sâŋmune nâŋgânŋet. Nenŋe âi tuhumi manmain yakât hâmeŋe sâŋ tewetsenŋe ningimai. Yâhâ tewetsenŋe ningimai yan “Âo, tewetsenŋe yingiaŋ yuâmâ tep âlep nâŋgâm in kâsikumu yingiaŋ,” yawu ki sâmai. Âi tuhumi yakât hâmeŋe sâŋ tewetsenŋe ningimai.

⁵Yâhâ Anitâŋe yeŋe otmai yawu ki otmap. Lok âlâ me âlâŋe nengât tosa pilâningiâk sâŋ Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgât biwiyeŋahât topŋe nâŋgâm tosayeŋe pilâyŋgimap. Yâhâ lok nombotŋaŋe nenŋahâk yu ya tuhumi yakât matŋe tosanenŋe pilâningiwuap yawu sâmai yamâ ki nâŋgâyŋgimap. Topŋe yawu tap.

⁶Otmu tâmbânenŋe Dawitiŋe yakât topŋe nâŋgâop yamâ yuwu. Anitâŋe nengât orotmeme bâleŋe me âlepŋe ya ki ekma ketetmâ yakât dopŋan matŋe kâpekningimap. Yawu otmâ lok âlâ me âlâŋe biwiyeŋe yâkâlen katŋetâ tatmap ya yeŋgât nâŋgâyŋgimumu ârândân otmap. Lohimbi yawuŋaŋe heroe kakŋan manmâ otbi mewi yakât ki gorâyŋgiwuap. Dawitiŋe yawu nâŋgâm yan den kulempuop yamâ yuwu tap.

⁷“Lok âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe otminiwi ya yeŋgât tosa Anitâŋe pilâyŋgim yakât ki nâŋgâwuap. Lohimbi yawu yaŋeâmâ biwi heroe nâŋgâmai. ⁸Yawu manmunŋe Anitâŋe matŋe umatŋe ki ningiwuap nâŋgâm heroe kakŋan manmai.”

⁹Yâhâ heroe kakŋan manmâ yâhânomai yakât Dawitiŋe kulempuop yamâ Yura lohimbi nen konok meneneksap me bia? Yamâ bia. Yen pâku lohimbi orop heroe kakŋan manmangât kulempuop. Yakât otmâ Awarahamŋe olop yakât den pat Moseŋe kulempuop ya yâhâŋe ekne. Yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâŋe ekmu ârândân olop.”

¹⁰Yâhâ Awarahamŋe girawu olop yakât Anitâŋe ekmu ârândân olop? Ikŋak hâkŋe torehenŋan undip tuhuahop yakât otmâ Anitâŋe ki ekmu ârândân olop. ¹¹Anŋoân hâkŋe torehenŋan undip ki tuhuahop yan Anitâŋe pat kuwaŋgiop yakât nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe yâkâlen kepeim biwi yâhâp ki olop. Yawu otmu Anitâŋe ekmu ârândân olop. Ekmu ârândân olop yakât kakŋan yakât nelâmnohomap sâŋ hâkŋe torehenŋan undip tuhuahop. Yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgânŋet. Awarahamŋe hâkŋe torehenŋan undip ki tuhuahop yan Anitâŋe biwiŋe ekmu ârândân otmu pat kuwaŋgiop. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeŋe

torehengan undip ki tuhuangim mansaije Anitâhâlen biwiyeŋaje kepeim manŋetâ yekmu ârândâŋ otmap. Yakât otmâ emelâk Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya yawuâk kuyingimu yâkât sen mansai. ¹²Otmu Yura lohimbi hâknenŋe torehengan undip tuhuangimain nengu Awarahamŋe olop yawuâk otnom otmuâmâ Anitâŋe nengât nâŋgâmu Awarahamgât sen bulâŋe otbuap.

¹³Yâhâ Anitâŋe girem den Mose ki ekumu kulemuŋuop yan Awarahamŋe biwiŋe yâkâlen kepeim manop. Yawu manmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmâ hân himbim kândikyotgowân wahap topŋe topŋe katmu yapâ tetem sambe sambe oap ya galemgum yâhâmbisâi sâm Awaraham otmu yâkât sen orowâk kuningiop. ¹⁴Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe mene sâm nenŋahâk yu ya otmâ menomgât dop talop mâne Anitâŋe pat kuwaŋgiop ya hârem pilâmbâp. Yakât otmâ Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaje kepeim tem lâuwaŋgim manbâingât mâtâp biatbâp.

¹⁵Yâhâ lohimbi kerekŋe nenŋahâk Anitâhât den lâum pâpŋumain. Yawu torokatmâ mannom yakât matŋe Anitâŋe kuk otningim matŋe ningimu menom. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den ki sâm kalop mâne, ki tatbâpŋât otmâ ki kumbâin. Yawu gârâmâ lohimbi kerekŋe lâum pâpŋum gamunŋe bâleop.

¹⁶Awarahamŋe Anitâhâlen biwiŋaje kepeim manmu ekmu ârândâŋ otmu pat kuwaŋgiop. Yawu gârâmâ nenŋe yawuâk Anitâhâlen biwinenŋaje kepeim mannom yakât emet inânŋan ikŋe eŋgatŋeâk otmâ nengât sâm pat ya torokatmâ kuningiop. Pat yakât bulâŋe biatningimapgât nenŋe biwinenŋe Anitâhâlen kinmap me bia ya ikŋak ekmâ nâŋgâmap. Otmu girem den lâumain me ki lâumain yakât ki nâŋgâmap. Topŋe yuwuhât nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop biwinenŋaje yâkâlen kepeim Awarahamgât sen bulâŋe mansain. Yakât otmâ pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe hâmbâi menom. ¹⁷Yakât otmâ Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgim yuwu sâm ekuop.

“Nâŋe lohimbi komotŋe komotŋe gâhât sen sâm katyekmune nâŋgâhihiŋetâ yahatbuap.” Den yawu tap.

Awarahamŋe biwiŋe Anitâhâlen tiŋâk kepeim manmu ekmu ârândâŋ olop yakât otmâ pat kuwaŋgiop ya ki hârewaŋgiuwap. Pat ya tetewuap yakât emet inânŋan nâŋgâm kuwaŋgiop. Yakât otmâ ikŋak nâŋgâop ya yawuâk tetem heŋgeŋguop. Otmu Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya nengât torokatmâ kuningiop ya menomgât lohimbi kerek mumuŋambâ mem yahatnenekbuap. ¹⁸Yakât Anitâŋe Awaraham ekuop ya yuwu tap.

“Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâŋe hurunduŋ sânomai.”

Yawu sâm ekumu nâŋgâmu bulâŋe otmu ya tetenihiâk sâm biwiŋaje kepeim biwi yâhâp ki otmâ manminiop. Yawu manop yakât otmâ Yura

lohimbi me pâku lohimbi nen kerekŋe yâkât sen bulâŋe mansain. ¹⁹Yâhâ Awarahamgât yambu 100 otbomâk otmu yan Anitâŋe pat kuwaŋgim den hikuop. Yawu otmâ naom membâwâtgât dop yamâ emelâk wangimu kâsi manmâ gaowot. Yawu manoworâke yamâ Awarahamgât biwiŋe ki giop. ²⁰⁻²¹Yawu manmâ Anitâhât den yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gaop. Anitâŋe pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe mem tetenihiwuap sâm biwiŋaŋe yâkâlen kepeim kârikŋe otmâ manminiop. ²²Yawu nâŋgâm manminiop yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. ²³Anitâŋe den Awaraham ekuop yamâ yâkât konok nâŋgâm ki sâop. Nen Awarahamgât sen bulâŋe mansain nen kerek nengât sâop. ²⁴⁻²⁵Anitâŋe Kutdânenŋe Yesu âi sâm waŋmâ hâŋgâŋumu ge tosanenŋahât otmâ sârerenenekmâ kawenenŋan kinmu kasalipnenŋaŋe kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm nenŋe Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe nenekmu ârândâŋ otbuap nâŋgâm Kutdânenŋe Yesu mumuŋambâ mem yahalop.

Anitâŋe kaok nâŋgâningimap yakât nâŋgâm heronŋe otbisâin.

5 ¹Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe tosanenŋahât otmâ muop yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu kaok nâŋgâningimap yamâ topŋe yuwu. ²Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ tihitnenŋe otbe sâm Yesu Kiristo hâŋgâŋumu ge muop. Mum yahatmâ nenŋe Anitâ orop mannongât mâtâp âiŋe mem teteningim yâkâlen yâhâop. Yawu olop gârâmâ nenŋe biwinenŋaŋe yâkâlen kepeimunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmu manmain. Yâhâ yâk orop himbimân mannom yakât nâŋgâm heronŋe otmâ biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânom. ³⁻⁴Yawu gârâmâ biwinenŋaŋe Kiristohâlen kepeim manmunŋe lok nombotŋaŋe nâŋgâm bâleningim mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu tuhunenekmaiâke yamâ benŋe biwinenŋaŋe ki orotok sâmap. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu orowâk himbimân mannongât pat kuningiop yakât bulâŋe menom nâŋgâm mannom. ⁵Yawu manmunŋe Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu yâkât wâtŋan manmâ yâhâm bulâŋe menom.

⁶Yâhâ nen lok bâleŋe nenŋahâk tânahom pat yakât bulâŋe menomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ bulâŋahât pâpŋumaingât Anitâŋe Kiristo kawenenŋan kinmâ mumbuap sâm sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otmu hâŋgâŋumu ge nengât sâm muop. ⁷Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât nenŋan hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Bukunenŋe âlâŋe tânngom uwawapŋe bia manmap ya kasalipŋaŋe taka kune sâm otnomai yanâmâ nenŋan gâtŋe lok âlâŋe bukunenŋahâlâŋen otmâ nâŋgâmu heronŋe otmu sârerem kinmu kuŋetâ mumbuap. Yâhâ bukunenŋe âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmap yamâ kalemŋe orop ki manmap. Yâhâ kasalipŋaŋe taka kune sâm otnomai yanâmâ nen kerekŋe yâkâlengen

otmâ ki sârerenom. “Otmâp amboŋe ikŋahâk sârereahâk,” sânom. ⁸Yawu gârâmâ nenŋe bukulpnenŋe otyiŋgimain yawu Anitâŋe ki otningimap. Nenŋe otmunŋe bâlem gaop yan tosa orop manminiwin yan Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe nanŋe Kiristo hâŋgângumu ge sârerenenehop. Sârerenenekmâ kinmu kuŋetâ muop yan Anitâhât biwiŋe ekmain. ⁹⁻¹⁰Yâhâ nenŋe embânân manmâ gawin yan Anitâ betbaŋgimunŋe nâŋgâm bâleningimu manbin. Yawu gârâmâ nanŋe hâŋgângumu ge kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yâkâlen torokatmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândân otmu kaok nâŋgâningiop. Yawu otmâ buku otningim Kutdânenŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ manman kârikŋan katnenekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâmune uruk uruhâk otmâp. ¹¹Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋaje kepeimunŋe Anitâŋe buku otningiop yawu nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgim heroŋe kakŋan mannom.

Aramŋe Anitâhât den kuop yakât huhopŋe mumu teteop.

¹²Yawu gârâmâ embânâmbâek orotmeme bâleŋe otminiwi yakât matŋe mum gaminiwi. Yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Tâmbânenŋe Aramŋe Anitâhât den kum otmâ hilipguop yakât matŋe Anitâŋe mumuhât pat kuwaŋgiop. Yawu otmu yapâek orotmeme bâleŋe torokatmâ otmâ gaŋetâ gaŋetâ sâp yiwerenŋe yuâmâ nen kerekŋe yawuâk otmâ gain. Yakât otmâ mumuhât pat mansain. ¹³⁻¹⁴Yâhâ embânân Aramŋe Anitâhât den ya loŋgâem otmâ tâpikguop. Otmu yapâek Anitâhât nelâm yongomu enŋatyeneâk watmâ otŋetâ bâleminiop yakât huhopŋe mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ki ekumu kulemguop yan yawu otbi. Yawu otbi otmu Aramŋe kândikum Anitâhât den kum otmu bâleop ya orop ki lâuahowot, yawu nâŋgâmain.

Yâhâ den sâm aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât Aram yet Yesu Kiristo yetgât sâwe. ¹⁵Yâk yetgât topyetŋe ikŋiâk ikŋiâk yakât otmâ manmangât mâtâp yâhâp tiripnongowot. Âlâ yuwu. Aramŋe otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekŋe orotmeme bâleŋe otmain. Yawu otmâ mumuhât pat manmâ gain. Otmu benŋe âlâmâ yuwu. Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ tihitnenŋe otmâ manman kârikŋahât pat kuniŋgiop yakât topŋe ikŋiâk tap. Yakât bulâŋe meŋet sâm Yesu Kiristoŋe nâŋgâningim ge lohimbi kerek nengât sâm muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaje kepeim manmunŋe menenekmu ikŋe orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâmune uruk uruhâk otmâp.

¹⁶⁻¹⁷Otmu Aram yet Yesu Kiristo yetgât manman bulâŋe yamâ ikŋiâk ikŋiâk oap. Aramgât yan yakâlâk sâwe. Aramŋe Anitâhât den loŋgâem otmâ tâpikguop yanâk yakât matŋe “mumbuap” sâm hârewaŋgiop yapâek mumu yu teteop. Yâhâ Yesu Kiristoŋe âwâŋahât denŋe tem

lâuwanġim nengât tosanenġahât otmâ kawenenġan kinmu kuġetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinnenġe kepeimunġe Anitâ Awoġnenġe nânġâningim lok kiġitġe orowâk tosanenġe pilâningiop. Pilâningim ikġahâk tihitnenġe otmu orowâk manman kârikġahâk mannom.

Kiristoġe manman kârikġahât mâtâp meningiop.

18-19 Yakât otmâ yuwu nânġânôm. Anġoân Aramġe Anitâhât den loġġâem otmâ tâpikġuop yapâek lohimbî kerekġe orotmeme bâleġe otmâ gawi. Yakât otmâ Anitâġe Aramġât “mumbuap” sâm hârewanġiop. Yakât dopġeâk munomai sâm den sâm hâreyiġiop. Topġe yawuhât nen mumuhât pat manmâ gain. Yawu ġârâmâ Yesu Kiristoġe âwânġahât denġe tem lâuwanġim kawenenġan kinmu kuġetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinnenġe kepeimunġe manman bâleġahât paġġoġâmbâ menenekmâ manman kârikġahât pat kuningiop.

20-21 Anitâġe ġirem den âlâlâ Mose ekumu kulemġuop yakât yuwu sâmune nânġâġet. Anġoân Anitâġe ikġe nânġân nânġân lohimbî biwiyeġan kalop ya ki watmai. Lohimbîġe yeġe eġġatyeġeâk watmâ otġetâ bâlem gaop. Yawu ġârâmâ ġirem den âlâlâ Mose ekumu kulemġuop ya otmâ hilipġuminiwin yakât sâlikum nânġâmunġe topnenġe tetemu aġulakbin. Aġulakmâ yan mumuhât pat otbin yakât nânġâmunġe biwinnenġe ġiop. Yakât otmâ biwinnenġe dondâ ġemu bâlemain sâm Anitâġe ikġe eġġatġeâk otmâ Yesu Kiristo hânġâġumumu ge manman kârikġahât mâtâp meningiop. Yakât otmâ nenġe yâkâlen biwinnenġe kepeimunġe âwânġe nenekmu ârândânġ otmap. Yawu otmâ manman kârikġahât kapiân yâhâmunġe orowâk manbisâin.

Manman bâleġe bet pilâwin ya âlâkuâk ki miwirikum mannom.

6 ¹Den ekyongoan yukât topġe yuwu ki nânġânôm. “Yesu Kiristoġe sâreerenekmâ kawenenġan kinmu kuġetâ muop. Yakât otmâ Anitâġe nenekmu ârândânġ otmu haoġmâ ârândânġ tosanenġe pilâningimâp. Tosanenġe yawu pilâningim yâhâwuap nânġâm orotmeme bâleġe ya witġum otmâ yâhânôm.” Yawu nânġâmmain yamâ nânġâm hilipġumain. ²Mâtâp yawuya âlâ ki tap. Emelâk Kiristohâlen biwinnenġe katmâ manman bâleġe bet pilâwin ya ġirawuhât otmâ miwirikum witġum otmâ mannom. Ya ki orotġe. ³Yakât topġe teteâġġât den âlâen hâum sâmune nânġâġet. Kiristo kuġetâ mumu hanguwi. Yâhâ yâkâlen biwinnenġe tiġâk kepeiwin yan manmannenġe hânġiġe ya biatningimu Kiristoġe muop yakât dopġeâk toen katnenekbi. ⁴Anitâ Wâtġât Amboġe ikġe wâtġambâ Kiristo mumuġambâ mem yahalop yakât nânġâmunġe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu yakât dopġeâk mâmâġe otningimu manman âiġe mem denġe tem lâuwanġim mannehât nânġâmâp. Yakât otmâ Kiristohâlen torokatmâ manmannenġe bâleġe bet pilâwin ya ġirawuhât otmâ miwirikum witġum otmâ mannom. Ya ki orotġe.

⁵Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Kiristoŋe manmanŋe ki alitmâ muop yakât dopŋeâk manmannenŋe hânŋiŋe ya pilâwin. Yawu gârâmâ Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yakât dopŋeâk sâp pato tetewuawân mumuŋambâ mem yahatnenekmu Kiristo orowâk biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu mannom. ⁶⁻⁷Yawu gârâmâ nenŋe otmâ hilipgumunŋe Anitâŋe nânŋâm bâleningiâkgât Bâleŋahât Amboŋe, Satanŋe mem lohotŋe tuhunenekmap. Yawu gârâmâ nen munom yan yâkŋe mem lohotŋe tuhunenekmu otmunŋe bâlewuapgât mâtâp ki tetewuap. Yakât otmâ yuwu nânŋâmain. Sâp yiwereŋe yu Satanŋe mem lohotŋe tuhunenekmu hoŋ bawaŋgim otmunŋe bâlemap yakât mâtâp ya biatnangiâk sâm Kiristoŋe manmanŋe pilâm howanân kuŋetâ muop. Yakât dopŋeâk manmannenŋe hânŋiŋe pilâwin. ⁸Yawu otbin yaŋak Kiristoŋe mumuŋambâ yahatmâ manman âiŋe mem tatmap yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim mansain. Yakât otmâ manman yawuya haŋgalakmâ orowâk manbisâin, yawu nânŋâmain. ⁹⁻¹⁰Yâhâ Yesu Kiristoŋe muowân lohimbi kerek nengât orotmeme bâleŋe yakât matŋe mem tosanenŋe pilâningiop. Yawu otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yahatmâ tap gârâmâ Mumuhât Amboŋe Satangât amutgen ki manmâ yâhâpŋe mumbuap. Ya bia kârikŋe. ¹¹Otmu yakât dopŋeâk nenŋe Mumuhât Amboŋe Satan betbangim Anitâ konok mepaem denŋe tem lâuwangim mannehât Yesu Kiristoŋe âwâŋahâlen yâhâmu orowâk tawot.

¹²Nenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim mansain. Yakât otmâ biwinenŋambâ nânŋân nânŋân bâleŋe âlâlâ tetewuap ya bet pilâm Manman Bâleŋahât Amboŋe ki hoŋ bawaŋginom. ¹³Yawu otmâ yan nânŋân nânŋân ya ki watmâ otmâ hilipgunom. Yawu gârâmâ emelâk hiliwahonmgât pat otbin ya Anitâŋe hârem manman kârikŋahât pat kuningiop. Yakât otmâ yâkât wâtŋan kinmâ hoŋ bawaŋgim tâŋ tâŋâk mannom. ¹⁴Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ wawaenenekmâ girem den âlâlâ papatolipnenŋaŋe yeŋe eŋgatyeyeâk watmâ kulemgunetâ ya lâuminiwin yapâek holaŋnenehop. Holaŋnenekmâ mâmâŋe otningimu tem lâuwangim orotmeme bâleŋe ki miwirikum Bâleŋahât Amboŋe hoŋ bawaŋginom.

Manman Âleŋahât Amboŋe Anitâ hoŋ bawaŋginom.

¹⁵Girem den âlâlâ ya tâŋ tâŋâk watnomgât dop ki olop. Yakât otmâ Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ wawaenenekmâ yapâ holaŋnenehop. Yawu otningiopgât otmâ nenŋe ihilâk mahilâk manmâ ki gorâningiwuap nânŋânom me? Yamâ bia. ¹⁶Nenŋe lok âlâ me âlâhât amutgen manmain yamâ hoŋ bayŋgimain. Yakât otmâ yeŋe orotmeme bâleŋe tâtâemâk otnomai yanâmâ Bâleŋahât Amboŋe hoŋ bawaŋginomai. Yakât matŋe Anitâŋe betyongomu ge hiliwahonomai. Yawu gârâmâ yeŋe Anitâhât

den tem lâuwangim orotmeme âlepŕeâk otmâ mannomai yanâmâ yekmu ârândân otbuap. ¹⁷⁻¹⁸Topŕe yuwuhât Anitâ mepaeman. Kândikum emelâk yeŕe orotmemeyeŕe bâleŕe otmâ manmâ Bâleŕjahât Amboŕe hoŕ bawangiminiwi. Yawu gârâmâ Yesu Kiristohât den pat âlepŕe nâŕgâŕetâ bulâŕe otmu tiŕâk kepeim tâŕ tâŕâk lâuwi. Yâhâ Bâleŕe Amboŕjahât paŕŕoŕâmbâ Anitâŕe holanŕyekmu yapâek hoŕ bawangim gamai. Yakât nâŕgâm Anitâ mepaeman. ¹⁹Yâhâ den umatŕe sâm aran yu topŕambâek ekyongoan mâne in yawu ki nâŕgâm heŕgeŕgumbâi. Yakât otmâ topŕe tipiŕe nâŕgâŕetâ keterahâkgât lok nenŕe orotmemenenŕan hâum ekyongoan. Yakât ki nâŕgânihiŕetâ bâlewuap. Kândikum emelâk orotmeme bâleŕe otne sâm kendaŕgim girem den hârohâk loŕgâemiwi. Yawu gârâmâ sâp yiweŕeŕe yuâmâ orotmeme âlepŕeâk otmâ tânahom mannomai.

²⁰Kândikum emelâk Bâleŕjahât Amboŕe hoŕ bawangim orotmeme bâleŕe otminiwi yan orotmeme âlepŕe yakât ki nâŕgâminiwi. ²¹Yâhâ sâp yiweŕeŕe yuâmâ otbi mewi yakât nâŕgâm aŕulakmâ mansai. Emelâk otbi yamâ bulâŕe wuân menom nâŕgâm ya otbi? Orotmeme bâleŕe ya witgum otmâ mansaiŕe hiliwahonomai. ²²Yawu gârâmâ Yesu Kiristoeŕe bâleŕjahât paŕŕoŕâmbâ holanŕyekmu Anitâhâlen biwiyeŕaŕe tiŕâk kepeim hoŕ bawangimai. Yakât bulâŕe yamâ Anitâŕe yekmu ârândân otmap. Otmu hâmbâi manman kârikŕan mannomai. ²³Yakât topŕe yuwu sâmune nâŕgâŕet. Lohimbi âlâ me âlâŕe Bâleŕjahât Amboŕe hoŕ bawangim orotmeme bâleŕe otmai yakât matŕe ikŕe orowâk hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Anitâŕe ikŕe eŕgatŕeâk wawaenenekmâ Kutdânenŕe Yesu Kiristo hâŕgâŕgumu ge mum yahalop. Yawu olop gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŕe yâkâlen biwiyeŕaŕe kepeim mannomai yamâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

Lohimbiŕe miakmai yan hâum sâop.

7 ¹Bukulipne, yuwu sâmu nâŕgâŕet. Papatolipnenŕaŕe yeŕe eŕgatyeneâk watmâ girem den topŕe topŕe ekyongominiwi ya lâum manmunŕe nenekŕetâ ârândân otmap. Yawu gârâmâ munomân mâtâp yaŕe biatbuap. Yakât topŕe yeŕe emelâk nâŕgâm heŕgeŕguwi. ²⁻³Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŕgâŕet. Lohimbi miakmai yan papatolipnenŕaŕe girem den âlâ yuwu ekyongomai. Imbi yaŕe ikŕe eŕgatŕeâk otmâ lokŕe pilâm ari lok ondop ki membuap. Yawu gârâmâ imbi yaŕe lokŕe tatbuap ya pilâm lok ondop orop ari manbuap yanâmâ lokŕe betŕehen kioŕmâ girem den ya loŕgâeap sânomai. Yâhâ lokŕaŕe bâlemu manmâ imbi kambut yaŕe lok âlâ ari membuap yanâmâ girem den ya ki loŕgâewuap. ⁴Den hâum yan yukât topŕe yuwu tap. Yesu Kiristoeŕe nengât sâm muop yan papatolipnenŕaŕe yeŕe eŕgatyeneâk watmâ girem den ekyongoŕetâ kulemguiwi ya pesuk sâop. Yakât

otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeiwin yanâmâ girem den âlâlâ yaŋe yawuâk pesuk sâningiop. Yakât otmâ Kiristoŋe mumuŋambâ yahalop yâk orop biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu yâkât wâtŋan kinmâ Anitâ hoŋ bawaŋgim manmain. ⁵⁻⁶Otmu torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Aŋgoân papatolipnenŋaŋe yeŋe eŋgatyeyeŋeâk watmâ girem den topŋe topŋe ya tâŋ tâŋâk lâunomai sâm ningiwi. Yamâ benŋe girem den lâum pâpguminiwin. Lâum pâpguminiwin yan biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe âlâlâ teteminiop. Yakât otmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâunenekminiop. Biwinenŋan hâunenekmu tepnenŋe yahatmu otneâk nâŋgâm Mumuhât Amboŋe hoŋ bawaŋgiminiwin. Yâhâ Kiristoŋe yapâ holaŋnenekmu Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewej tuhunenekmu Anitâ hoŋ bawaŋgimain.

Girem den nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumap.

⁷Papatolipnenŋaŋe yeŋe eŋgatyeyeŋeâk watmâ girem den âlâlâ ekyongominiwi yapâ Kiristoŋe holaŋnenehop yan biwinenŋe hewewejâk otmu Anitâ hoŋ bawaŋgimain. Yakât otmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop yakât bâleŋe sânom me? Yawu ki sânom. Mosehât girem dengât topŋe nâŋgâmain yan orotmemenenŋe bâleŋe yakât topŋe keterakningimap. Yâhâ “Lok âlâ me âlâŋe bukulipyeyeŋe yengât imbilipyeye ki yekŋâlem ihilâk otnomai,” girem den ya ki nâŋgâwan mâne otmâ hilipgumbâm yakât biwinan ki hâunekmu keteraknihimbâp. ⁸Yawu gârâmâ girem den ya nâŋgâmunne biwinan hâuop yan yu ya topŋe topŋe ihilâk otmune bâleminiop. Yâhâ girem den ya ki nâŋgâwan mâne orotmemene bâleŋahât topŋe ki tetem heŋgeŋgumu ekbâm. ⁹Aŋgoân girem den ki kâsikum nihiwi yan biwine sânduk sâmu lohotŋan manban. Yawu gârâmâ bukulipyeyeŋe yengât imbilipyeye me iri sikumyeŋe ki ekŋâlem ihilâk otŋet sâm eknohowi. Girem den yawu tap yakât nâŋgâwan yan biwinambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe topŋe topŋe tetemu tepne yahatmu otbeâk nâŋgâminiwan. ¹⁰Yakât otmuâmâ nenŋe orotmemenenŋe bâleŋe bet pilânehât Anitâŋe girem den kalop yaŋe biwinan hâunekmu ihilâk otbehât nâŋgâm yan hiliwahowomgât pat otban. ¹¹Girem den ya nâŋgâmunne biwinan hâunehop yan Kâitgu kâitgu Amboŋe, Satanŋe orotmemene bâleŋe otminiwan yaŋe mem mete tuhunihimu biwine dondâ giop. ¹²Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋambâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yaŋe ki bâleop. Otmu yakât torehenŋe âlâ ki tâpihahop. Anitâŋe ya kerek ekmu ârândâŋ olop. Yawu naŋgan.

¹³Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât ninan hâum sâmunne nâŋgâŋet. Yuwu mon sâmunne yan ki ârândâŋ otbuap. “Girem den yamâ âlepŋe. Yawu gârâmâ ya nâŋgâmunne biwinan hâunekmu biwine dondâ giop.” Yawu ki nâŋgâwom. Wuânŋe mem bâlenekmu biwine giop yakât yâhâpŋe

sâmune nângânet. Girem den ya nângâmune biwinan hâunehop yan orotmeme bâleŋe otminiwan yakât nângâmune haŋ sânihimu biwine giâkgât Kâitgu kâitgu Amboŋe Satanŋe ya mem mete tuhunihiminiop. Yawu otmâ girem den yaŋe orotmemenenŋahât topŋe mem tetekŋan tuhumu ekmain.

¹⁴Girem den yamâ Anitâŋe ikŋe biwi nângân nângânŋambâ Mose ekumu kulemguop ya nângâmmain. Yawu gârâmâ lok topnenŋeâmâ yawu bia. Nenâmâ biwi nângân nângânŋenŋambâ manman bâleŋe topŋe topŋe tetemu otmâ Bâleŋahât Amboŋe Satan hoŋ bawaŋgimain. ¹⁵Yâhâ nâŋe otman meman yakât nângâmune ki dopŋan otmap. Orotmeme bâleŋe ki otbom yawu sâman yamâ benŋe ihilâk ihilâk witgumâk otman. Yâhâ orotmeme âleŋe otbeâk nângâman yamâ otbe sâm pâpŋuman. ¹⁶Yawu gârâmâ orotmeme bâleŋe bet pilâwan ya âlâkuâk ki otbom yawu sâman yamâ benŋe otman. Yawu otman yanâmâ girem den yaŋe biwinan hâunekmap. Yakât otmâ girem den yakât nângâmune âleŋe otmap. ¹⁷Yâhâ otmune bâlemap yan nine enŋatneâk ki otman. Nângân nângân bâleŋeŋe biwinan tatmâ tetemap ya watmâ otman. ¹⁸Yakât otmâ wuân âleŋe biwinan tatmap? Yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ nâŋe âleŋe otbeâk nângâman yamâ hâum pâpŋuman. ¹⁹Hâum pâpŋum yan ki otbom sâman ya otmune bâlemap. ²⁰Yâhâ ki otbom sâman ya otmune bâlemap yanâmâ biwinambâ nângân nângân bâleŋe tetemap ya otman. Yamâ nine enŋatneâk ki otmâ tâpikŋuman. ²¹Yakât otmâ yuwu nângâman. Lok topnenŋeâmâ bâleŋe dondâ. Yawu tap yakât otmâ orotmeme âleŋe otbe sâm otman yanâk biwinambâ nângân nângân bâleŋe tetemu otmune bâlemap. ²²Yâhâ Anitâhât den biwinanŋe kepeim lâuwe sâm otmâ manman. ²³Yawu gârâmâ lok biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap yakât otmâ Anitâhât den lâuwe sâm otmune hâi hâiŋe otmu otmâ tâpikŋuman. ²⁴Yakât nângâmune biwine dondâ gemap. Yawu gârâmâ lok nenŋe biwi nângân nângânŋenŋe ya watmâ hiliwahomaingât âlâŋe yapâ menenebuap? ²⁵Yamâ Yesu Kiristo. Yâkŋe hiliwahombâingât mâtâwâmbâ menenehop. Yakât otmâ Anitâ mepaembisâin.

Yâhâ den sâm aran yukât topŋe yuwu nângânôm. Lok topnenŋe yamâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tatmâ tetemu yan Bâleŋahât Amboŋeŋe otŋet sâm biwinenŋan kioŋmap. Biwinenŋan kioŋmap yanâmâ nenŋe wâtnenŋanâk kinmâ Anitâhât den lâum hoŋ bawaŋgim hâum pâpŋumain. Yawu gârâmâ Kiristohât wâtŋan konok kinmâ hoŋ bawaŋginomgât dop tap.

Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manmain.

8 ¹⁻²Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Nenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋe kepeimain yanâmâ Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu yaŋak Bâleŋe Amboŋahât amutgen ki manmain.

Yawu manmâ ari hiliwahonomgât mâtâp ya pilâm manman kârikjahât mâtâp ya watmain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenņaje hikuakmâ konohâk otmu manmain nenâmâ Anitâņe den âiân ki katnenekmâ sâm hâreningiwuap. ³⁻⁴Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Lok biwinenņeâmâ bâleņe. Yakât otmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe topņe topņe tetemu yan girem den ya lâune sâm hâum pâpgum tosa orowâk manminiwin.

Yawu otminiwin yakât Anitâņe ikņe nanņe hâņgângumu ge girem den yakât bulâņe nengâlen teteâk sâm lok otmâ sârerenenekmâ nengât kawenenņan kinmu kuņetâ muop yan tosanenņahât matņe miop. ⁵⁻⁸Yamâ yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâ orop biwinenņaje hikuakmâ konohâk otmu manman kârikjahât pat kuningiop. Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwinenņan kioņmâ mâmâņe otingimu yapâ biwi sânduhân manmâ hoņ bawangimain. Yâhâ lok nombotņaje biwiyeņambâ nâņgân nâņgân bâleņe tetemap ya otne sâm biwiyeņe kilik kilik sâmumansai. Lok yawuyaje Anitâhât hâkâņ otmâ betbaņgim biwiyeņe kârikņe otmâ manmai. Yawu otmâ mannomai yamâ Anitâņe yekmu ki ârândâņ otmu hiliwahonomai.

⁹⁻¹⁰Lok yawuya Kiristohât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiyeņan ki kioņmâ mâmâņe otyiņgimu yaņak Kiristohât pat ki mansai. Yawu gârâmâ yenâmâ yawu bia. Yâhâ biwiyeņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap ya nâņgâm bet pilâmai. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiyeņan kioņmâ mâmâņe otyiņgimu Kiristohâlen biwiyeņaje tiņâk kepeim manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otmap. Yâhâ hâmbâi munomai yanâmâ tosayeņahât matņe umut biwiyeņe ki hiliwahowuap. ¹¹Yawu otmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyiņgimu manmâ yâhânomai yan Anitâņe yekmâ Kiristo mumuņambâ mem yahalop yakât dopņeâk yen gurâ mumuņambâ mem yahatyekbuap.

¹²Bukulipne, Anitâņe yuwu otmâ mannom sâm ningiop. Wâtgât mâmâņahât Heak yâkât wâtņan kinmâ Anitâhât tem lâuwanginom.

¹³Yawu manmunņe biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap ya bet pilâm tem lâuwangim mannom yanâmâ manman kârikņan katnenekbuap. Yawu gârâmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap yakâlâk nâņgâm otmâ hilipgum yâhânom yakât huhopņe yamâ hiliwahonomgât pat mannom.

¹⁴Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Nenņe Anitâhât denņe tem lâuwangim yâkât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwi nâņgân nâņgânnenņe mem pâroņ pilâningiâk nâņgâmain yamâ Anitâņe nenekmu ârândâņ otmu nanne baratne bulâņe sâm menenekbuap. ¹⁵⁻¹⁶Otmu nenņe Kiristohâlen biwinenņe katbin yan Anitâņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgângumu ge biwinenņan kioņmu ki kiņgitnenņahât otmâ manmain. Yâhâmâ mâmâņe otingimu Anitâhâlen torokatmunņe nanne baratne sâm menenehop. Yakât nâņgâm “Awoņnenņe,

sâm nângâwangimain. ¹⁷Anitâne ikrje nanje Kiristo hânġangumu gemu lohimi belângen manbiġe mem âlâlâ tuhuġetâ sâtġum muop. Yâhâ nenje yâkât tem lâuwangim manmunje yâk otbangiwi yakât dopġeâk mem âlâlâ tuhunenekġetâ mannom. Yawu mannom yanâmâ Anitâne himbimân nanje orowâk tatomawotġât pat kuwangiop yakât bulâne nen gurâ menom. ¹⁸Hâmbâi sâp patoen bulâne menom yanâmâ hânân yuân umatġe topġe topġe teteningimu manmain ya biatmu yakât nelâm nongowuap.

Sâp patoen Anitâne manman âilonġoân katnenekbuap.

¹⁹⁻²¹Embânġan Aram yet Ewaje otmutâ bâleop yakât matġe Anitâne hâhiwin kakġan mandomawot sâm yitġiop. Otmu hânân âli wahap topġe topġe tap ya hârohâk sait kakyeġan pilâop. Yawu ġârâmâ hâmbâi sâp patoen Kiristone âwurem gewuawân Anitâne nanne baratne sâm menenekmâ manman âilonġoân katnenekbuap. Yanâmâ emelâk sait kakyeġan pilâop ya biatmu âli wahap topġe topġe tap yuġe âilonġoâk tatmâ yâhâwuap ya emelâk sâm kalop. ²²⁻²³Yakât topġe nângâġetâ keterahâġġât den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenġe naom mene sâm naomġe hâliliakmu hâhiwin nângâm tatmâ belângen memai. Yakât dopġeâk hânân âli wahap topġe topġe tatmâ arap otmu nen orowâk hâhiwin kakġan mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâne nanne baratne sâm menenekmâ hâknenġe âiġe ningimu manman kârikġahât pat yakât bulâne menehât nângâm mansain. Yâhâ manman kârikġahât pat yakât bulâne ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât Anitâne Wâtġât mâmâġahât Heak hânġangumu ge mâmâġe otningimap yakât bulâne nombotġe nengâlen teteap yamâ yuwu. Buku orangim biwi sânduhân manmain, me Anitâhât denġe tem lâuwangimain, bulâne yawuya.

²⁴Yâhâ emelâk biwinenġe Kiristohâlen katbin yan manman kârikġahât pat yakât bulâne hâmbâi menom yakât biwinenġe mem manmain. Yawu ġârâmâ bulâne ya kerehâk teteop mâne ya mene sâm biwinenġe ki mem manbâin. ²⁵Yawu ġârâmâ bulâne hâmbâi menomai sâm eknongowi ya mene sâm biwinenġe tiġâk mem manmâ yâhânom.

²⁶⁻²⁷Yâhâ lohotġe otmunġe biwinenġe ġemapġât Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmâġe otningimu biwinenġe ârândâġ otmap. Yakât yuwu sâmune nângâġet. Nenġe Anitâ ulitġunom sâm kalop. Yawu ġârâmâ wuân me wuân teteningiwuap yan ulitġumunġe nângâmû ârândâġ otbuap yakât topġe ki nângâm heġġeġumain. Yawu ġârâmâ Anitâne biwinenġahât topġe nângâmap. Yawu ġârâmâ yâkât biwiġan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ikrje Wâtġât mâmâġahât Heakġe nângâm biwinenġan mem katmu ya sâm tetem Anitâ ulitġumain.

Anitâne tihitnenġe otmâ yâhâwuap yakât ki ġorâningiwuap.

²⁸⁻³⁰Lohimi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyeġe kepeim tem lâuwangimai yâhâmâ hân himbim ki kândikyotġop yapâek

manmanyenjahât topŋe nânġâop. Manmanyenjahât topŋe nânġâm ikŋe nanjahât dop otŋet sâŋ ikŋan torokatyekmâ nanŋaŋe ya yeŋġât kunyeŋe tatbuapġât sâŋ kalop. Ya yeŋġât nânġâm sâŋ kalop yamâ meyekmap. Meyekmâ yan nânġâyiŋgimu ârândâŋ otmu himbimġât pat kuyiŋgimap ya kârikŋe tatmâ yâhâwuap. Ya ki biatbuap. Yakât otmâ Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeimain nengât tihitnenŋe otmâ mâmâŋe otningimap. Yakât otmâ umatŋe topŋe topŋe teteningimawâke yamâ biwi sânduhân manmain.

³¹Den sâŋ aran yukât topŋe yuwu nânġânôm. Anitâŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋan manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe mem ge katneneknomaihât dop âlâ ki tap. ³²Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe nanŋe hânġângumu ge kawenenŋan kinmâ mumbuap yakât nânġâm ki alilop. Yawu otmâ wawaenenehop yakât nânġâm tihitnenŋe otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap. ³³Nenŋe yâkâlen biwinenŋe katmunŋe nenekmu ârândâŋ otmu nanne baratne sâŋ menenekmu manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den âiân katneneknomaihât dop âlâ ki otbuap. ³⁴Yâhâ Yesu Kiristoŋe nengât kawenenŋan kinmâ muop. Mumu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu âwâŋe orop tatmâ nengât sâŋ ulitgumap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe ki mem ge katneneknomai. ³⁵Yesu Kiristoŋe wawaenenekmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ umatŋe topŋe topŋe teteningimu hâmbiŋ gumbiŋ manmain sâp yan biwi sânduhân katnenekmâ ki pâpġumap. Me po teteningimap yan gurâ tihitnenŋe otmâ ki pâpġumap. Me Kiristohât den pat âlepŋe nânġâŋetâ gemu bet pilâmaiŋe mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ sâreerenekmâ ki pâpġumap. Me kapam tetemu nongone sâŋ otmai yan biwinenŋe gemap sâŋ mâmâŋe otningim ki pâpġumap. ³⁶Yâhâ umatŋe topŋe topŋe teteningimap yuwuyaye emelâk Anitâhât lohimbi ya yeŋġâlen teteop yakât lok âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, ġâhât tem lâuhihim manmunŋe kasalipnenŋaŋe hilipnongone sâŋ watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekŋetâ sâtġum mansain.” ³⁷Den yawu tap yakât yuwu nânġânôm. Umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap yan Kiristohât wâtŋan kinmâ kârikŋeâk manmâ yâhânôm. ³⁸⁻³⁹Anitâŋe wawaenenekmap. Yakât otmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim mannôm yanâmâ umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap ya yawuâk wawaenekbisâp. Yakât yuwu sâwe. Umatŋe kakŋan manmâ yâhâm munôm yan menenekbuap. Me weke bâleŋaŋe mânġâenenekne sâŋ otnomai yan watyekbuap. Me aŋelo âlâ me âlâŋe mem ge katnenekne sâŋ otnomai yan nenekmâ tihitnenŋe otbuap. Me lok kutdâlipnenŋaŋe mem bâlenenekne sâŋ otnomai yan sâreerenekbuap. Me umatŋe âlâlâ yiwereŋe teteningiwomap me ġâmâlâk teteningiwuap yan gurâ mem âlepŋan katnenekbuap.

Me hân kâlehen tai me ewan himbimân tai me wosapâ wosapâ taiŋe mem ge katnenekne sâm otnomai yan gurâ Anitâŋe yawuâk tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Yawu nânŋâm biwi yâhâp ki otman.

Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ki biatbuap.

9 ¹ Bukulipne, nâmâ Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândân oap yawu biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den sâman yuâmâ bulâŋanâk ekyongoman. ²⁻⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi topnenŋe sâm tetem ekyongomune nânŋâŋet. Kândikum emelâk Anitâŋe lok komotŋe komotŋe ya yengât biwiyeŋe ekma mem sâlipyongop. Mem sâlipyongop yamâ Awaraham, nanŋe Isaka, sesene Yakop, hâkuŋe Yura, yu yengât senâmbâ tetem sambe sambe otŋetâ ikŋe lohimbi bulâŋe sâm tihityeŋe otminiop. Yawu otmâ hoŋ bawane hânŋângumu ge manman âlepŋan katyekbuap yakât pat kuyiŋgiop. Pat kuyiŋgim yâk orop den hikum girem den âlâlâ ekyongop. Yawu otmâ ikŋahâk hohetyeŋan ge manbuap yakât selep tuhuwaŋgim mepaenŋetâ nânŋâmu ârândân olâkgât orotmeme topŋe topŋe sâm yingiop. Yawu manmâ gaŋetâ gaŋetâ yâk yengât senâmbâ gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Maria, yâkâlen Anitâŋe Yesu Kiristo hânŋângumu gemu miop. Yakât otmâ Anitâ Hân Himbim Amboŋe mepaem yâhâmbisâin yamâ bulâŋanâk. Yawu gârâmâ kapilipne kiŋgitŋe orowâkŋe Kiristohât hâkân otmâ mansai. Yakât otmâ kâlâpgât pat mansai. Yawu otmâ manŋetâ nâŋe biwinaŋe ki orotŋe nânŋâyingiman. Anitâŋe betnohomu hiliwahomune yâk meyekmâ nâhât welâmnan mem katyekbuapgât mâtâp tap mâne âlepŋe sâmbâm. Den ekyongoan yuâmâ bulâŋanâk. Nâŋe tosayeŋahât otmâ kaweyeŋan kinmâ mumbomgât mâtâp tap mâne yawu otbâm.

⁶ Yawu gârâmâ embânŋan Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ki biatbuap. Yawu gârâmâ Isirae lohimbi nombotŋanâk Anitâhât lohimbilipŋe bulâŋe manmâ gai. Yakât topŋe yuwu sâmune nânŋâŋet.

⁷ Anitâŋe yuwu sâm Awaraham ekuop.

“Gâhât sen yamâ nange Isaka yâkâlembâ tetem sambe sambe otmâ pat kuhihawan yakât bulâŋe menomai.” Yawu sâm ekuop.

⁸⁻⁹ Yâhâ kândikum den ya ki ekuop yan Awaraham yet Sara yuwu sâm teteyitgiop.

“Hombaŋ kakŋan âwurem takawom yan imbihe Saraŋe naom membuap.”

Yawu sâm pat kuyitgiop yakât bonŋe yuwu. Sara ikŋak naom miop yâkât sen yamâ Anitâhât lohimbi bulâŋe otmâ pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe menomai. Yâhâ Sara potŋe Hahaŋe naom miop yâkât sen yaŋeâmâ pat yakât bulâŋe ya ki menomai.

¹⁰ Otmu torokatmâ sâwe. Isakaŋe imbi miop yamâ kutŋe Leweka. Yâhâ Lewekaŋe naom boho yâhâp meyelehop, kutyetŋe Esau yet Yakop.

11-12 Yâhâ Anitânje iknje engatjeâk watmâ otmap yakât topnje teteâkgât yuwu sâmunne nângânet. Lewekanje irak meyelekbe sâm otmu Anitânje yuwu sâm ekuop.

“Ataŋajeâmâ imiŋe hoŋ bawaŋgiwuap.” Yawu sâop.

Yakât otmâ yuwu nângânom. Olowot miowot ya Anitânje ki nângâm iknje engatjeâk otmâ imiŋe, kutnje Yakop, yâkât senâmbâ gâtŋaje iknje lohimbî bulâne otmâ Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâne menomai sâm kalop. 13 Sâop yawuâk teteyiŋgiopgât Anitânje poropete âlâ den ekumu kulemuop ya yuwu tap.

“Yakop sen ya yengât nângâmune yahatsap. Gârâmâ Esau sen yamâ hâkân otmâ betyongowan.” Yawu ekuop.

14 Anitânje yawu otyiŋgiop yakât yâkne otmâ hilipguop yawu ki nângânom. 15 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Emelâk Isirae lohimbîne otŋetâ dondâ bâleop yakât Anitânje nângâm bâleyiŋgim yuwu sâm Mose ekumu kulemuop.

“Lohimbî otŋetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ nine engatneâk otmâ kâsipyongom nombotnje hilipyongowom. Yâhâ nombotnje âlâmâ yekmâ tepne nângâyiŋgim umam sâyiŋgiwom. Yamâ nâhât wahap.” Yawu sâm ekumu kulemuop.

16 Yakât topnje yuwu sâmunne nângânet. Lohimbî âlâ me âlâne otŋetâ bâlemap yan Anitânje matje yiŋgiwe sâm otmap yan lohimbî ya yengât biwiyenje ki watmâ otyiŋgim. Me wuân me wuân otningi sâm ulitgumai ya yengât lau ki watmâ otyiŋgim. Yâku iknje nângân nângân ya konok watmu ârândân otmap. 17 Yakât topnje yuwu tap. Embânân Anitânje Aihita lohimbî yengât kunyeŋe pato, kutnje Parao sâm, den ekumu Moseŋe kulemuop ya yuwu tap.

“Gâŋe kunge kârikne otmâ betnohowuat. Yawu otnihirâ sâmunne umatje topnje topnje lohimbilipge yengâlen teteyiŋgimu hâhiwin nângânomai. Yanâmâ nâhât wâtne ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Ekŋetâ yawu otbuap yakât den pat sâm haŋ tuhuŋetâ hânŋan kulemŋan arimu nângâm mepaeneknomai. Yakât otmâ yâk yengât kunyeŋe sâm katgeksan.” Moseŋe den yawu kulemuop tap.

18 Yakât topneâmâ yuwu. Lok âlâ me âlâne otŋetâ bâlemap yan Anitânje kâsipyongom iknje engatjeâk otmâ nombotnje yekmâ mem lohotje tuhuyekmap. Yâhâ nombotnje âlâmâ betyongomu yeŋahâk hiliwahonomai.

Anitânje den eknongop ya ki kakŋan sânom.

19 Den yawu tap yakât otmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Anitânje iknje engatjeâk otmâ lohimbî nombotnje betyongomap. Betyongomu yanâmâ otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ hiliwahonomai yan Anitânje otmai ambolipne sâm yâk yengâlen gâitbuap yamâ bâlewuap.

Yamâ wongât? Iknjak betyongomu hiliwahonomai yakâ.”²⁰⁻²¹ Yawu mon sâmbâ inohonomai yakât yuwu sâmbâ nângânet. Nen kerekne otmunje bâlemu tosa kakjan manmain. Yakât otmâ Anitâne den eknongop ya ki kakjan sâmbâ. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât amañ tuhumi yan hâmbâ sâmbâ nângânet. Imbi âlâne ikne engatneak dengop kutakum amañ yâhâp tuhuwuap. Tuhum pesuk pilâm âlâ mem bukuje wañbuap. Wañmu yâkne mem ari bukulipne orop yan sot um nem herone otnomai. Yawu otmâ amañ âlâmâ bau me pâi sot um yingiwom sâmbâ mem kalop. Mem katmu amañ yañe amboñe yuwu sâmbâ ekuwuap. “Meñ, gâñe nâ tuhunemâ bau me pâi yengât sot umbom sâmbâ mem ketetmâ katneksat yakât nângâmune bâleap.” Yawu sâmbâ amboñe ekuwuap. Yakât otmâ amboñe tuhuwe sâmbâ nângâwuap dopñan tuhuwuap gârâmâ wuân me wuân otbuap yamâ nângâwuap dopñan otbuap. Yawu.

²² Yakât topneâmâ yuwu. Nen lohimbi kerek nenñahâk otmunje bâlemu hiliwahonomgât pat manmâ gain. Otmu Anitâhât wâtne pato tetemu ekmâ sâmbâ alahunehât kuk in yawu ki otmâ hilipnongop. Yawu otmâ orotmemeneneñe bâlene pilâm ikñan biwineneñe katnehât lohotñan tuhunenehop. ²³⁻²⁴ Lohotñan tuhunenehop yakât otmâ nen Yura lohimbi nombotne otmu pâku lohimbi nombotne mem menduhunenekmu yâkâlen biwineneñe kepeim mansain. Yâhâ ikne biwinahât topne tetemu ekmâ mepaenehât ikñahâk wawaenenekmâ umam sâmbâningim nenekmu ârândân olop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yâk orop himbimân tatmâ herone kakjan manmâ yâhânomgât emelâk sâmbâ kalop. ²⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Anitâne menenekmu biwi konohâk otmâ mansain. Den yan yuñe emet inânñan poropete âlâ, kutne Hosea sâmbâ, yâk ekumu kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi hâkâñ otmâ betyongomune nâhât pat ki mansai yamâ wawaeyekmâ nine nanne baratne sâmbâ meyekbom. ²⁶ Otmu emelâk hân tâmbâen manbi yan yekmâ yeñe nine pat ki mannomai sâmbâ betyongowan. Yamâ hâmbâi meyekbom yan “Anitâ Manman Amboñahât nanñe baratne bulâne,” sâmbânomai.” Den yawu tap.

²⁷⁻²⁸ Otmu poropete âlâ, kutne Yesaia, yâkne emet inânñan Isirae lohimbi yengât yuwu kulempuop.

“Isirae lohimbi dopnenneâmâ saru sâtñan sak ekmain dop yawu mansain. Yawu gârâmâ nengâlebâ lohimbi kinñitne orowâkne Anitâ kutdânenñahât hâkâñ otmâ denñe ki tem lâuwangimai. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk yâk yengât sâmbâ hâreyingim hilipyongowuap. Hilipyongowuawân lohimbi getek âlâneâmâ hâmeneneñe kinbuap.”

²⁹ Otmu yakât den nombotne âlâ yuwu kulempuop.

“Nengât sen âlâkuâk tetem sambe sambe otnomaihât Anitâ Hân Himbim Amboñe itit kiom tuhuningim nen kerek ki mem

gulip tuhunenehop. Yâhâ nen kerek mem gulip tuhunenehop mâne emelâk Sotom Gomora ambolipņe kerek hilipyongomu kapi kâwurumņajak kinop yakât dopņeâk teteningimbâp.” Yawu kulempuop.

Yura lohimbiņe Anitâhâlen biwiyeņe kepeiminiwi.

³⁰Den sâm aran yukât topņe yuwu nâņgânom. Pâku lohimbiņe Anitâņe yekmu ârândâņ olâkgât ki nâņgâminiwi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepņe nâņgâm yâkâlen biwiyeņe kepeim manņetâ yekmu ârândâņ otmap. ³¹Yawu gârâmâ nen Isirae lohimbi Anitâņe nenekmu ârândâņ olâkgât nâņgâm girem den lâune sâm pâpguminiwin. Yakât otmâ nenekmu bâleop. ³²⁻³³Nenņeâmâ angoân girem den lâum pâpgum Anitâhâlen biwinenņe kepeiminiwin. Nenņahâk girem den lâum pâpguminiwin. Yakât otmâ Anitâņe otningiop yakât nâņgâm Kiristohât dop kum kâlân hâum sâwe. Anitâņe mâtâwân kât kârikņe katmu tatmap yan nengâlebâ lohimbi kiņgitņe orowâk yongomap. Yawu otmâ gai yan poropete âlâņe den kulempuop yakât bulâņe tetem gap. Den yamâ yuwu tap.

“Yuwu nâņgâņet. Yerusalem kapi Sion pumņan tap yan kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipņe yeņgât kâiyeņan teņ sâwuap. Kâiyeņan teņ sâm yongomu ki ekmâ nâņgâm inâk arinomai. Otmu lohimbi âlâ me âlâņe ya ekmâ yâkâlen biwiyeņe kepeim mannomai ya yeņgâlen bulâņe tetemu biwiyeņe dopņan otbuap.”

Yura lohimbi otmu pâku lohimbi kutdâyeņe Yesu konohâk

10 ¹Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Biwiņe yawu nâņgâman. Nine kapilipņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manņetâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuyiņgiâkgât nâņgâm ulitgum manman. ²Yawu gârâmâ kapilipņe Anitâhât mâtâp girawu tap yakât pâinmâ tem lâuwanņine sâm biwiyeņe hukum mansai yakât topņe emelâk nâņgâwan. ³Yâhâ Anitâņe nenekmu ârândâņ olâkgât mâtâp ya ekņetâ ki keterakyiņgimap. Yakât otmâ yeņe eņgatyeneâk otmâ mâtâpgât hâum pâpgumai. ⁴Yâhâ girem den lâum manmâ gawi yakât bulâņe yamâ Kiristo. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyeņe kepeimai yamâ Anitâņe yekmu ârândâņ otmap.

⁵Yawu gârâmâ Anitâņe Yura lohimbi nenekmu ârândâņ otbuap yakât emelâk Moseņe den âlâ kulempuop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâņe girem den ya tâņ tâņâk watnomaiņeâmâ manman kârikņan mannomai.”

Yawu gârâmâ lohimbi yawuya âlâ ki tap. ⁶⁻⁷Yâhâ lohimbiņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeineta Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap yakât Moseņe den âlâ yuwu kulempuop tap.

“Biwiyeŋaŋe yuwu ki nâŋgânomai. “Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâkgât bulâŋe himbimân ewan tatmap. Yawu gârâmâ lok âlâŋe himbimân yâhâ mem gewuapgât dop âlâ ki tap.” Otmu âlâ yuwu ki nâŋgânomai. “Âo, bulâŋe yamâ hân amutgen tatmap. Lok âlâŋe yaken ge mem gawuapgât dop gurâ ki tap.” Yawu ki nâŋgânomai.”

Gârâmâ Kiristoŋe ge tihitnenŋe olâk sâŋ âlâŋe himbimân yâhâm mem geromawot. Me âlâŋe ge embun lok mumuŋe tatmaiâŋgen Kiristo mem âwurem garomawot. Yawu ki tap. Emelâk Kiristoŋe himbimâmbâ ge hohetnenŋan manmâ muop. Otmu mumuŋambâ yahatmâ tatmap. ⁸Yakât otmâ Moseŋe den nombotŋe torokatmâ kulemuŋuop yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otbuapgât emelâk den kalop yamâ nâŋgâm alahumunŋe biwinenŋan tatmap.” Yawu tap.

⁹Yâhâ Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu tatmap yakât den pat lohimbî âlâ me âlâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋaŋe Kiristohâlen kepeim tem lâuwangim manmai. Yawu manmâ yakât topŋe sâŋ tetem bukulipyeŋe ekyongonomai yamâ Anitâŋe tosayeŋe pilâyŋgim meyekmu manman kârikŋan mannomai. ¹⁰Yawu tap gârâmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimain yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otmap. Yakât topŋe lohimbî ekyongomunŋe manman kârikŋahât pat kuniŋiop yakât bulâŋe menom. ¹¹Yâhâ pat yakât bulâŋe yamâ teteningimu menom yakât Moseŋe den kulemuŋuop ya yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai ya yeŋgâlen bulâŋe tetemu biwiyeŋe dopŋan otbuap.” Yawu tap.

¹²Yâhâ Kutdânenŋe yamâ Yesu Kiristo konok. Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop dop konohâk mansain. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâŋe “Biwinenŋe gemapgât tihitnenŋe ot” sâŋ ulitgunomai yamâ in yawu nâŋgâyŋgiwuap. ¹³Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulemuŋuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâ kutdâŋe tihityeŋe olâkgât biwiyeŋe yâkâlen katmâ ulitgunomai yamâ meyekmâ manman kârikŋan katyekbuap.” Yawu tap.

¹⁴⁻¹⁵Yawu gârâmâ Kiristoŋe ikŋe den pat âlepŋe ari pâku lohimbî kâsikum yŋginehât ki hâŋgânnongop mâne ki ari kâsikum yŋgimbâin. Otmu den ya ki ari kâsikum yŋgiwin mâne ki nâŋgâm heŋgeŋgumbâi. Otmu ki nâŋgâm heŋgeŋguwi mâne yâkâlen biwiyeŋe ki katbâi. Otmu aŋgoân yâkâlen biwiyeŋe ki katbi mâne “Biwinenŋe gemapgât tihitnenŋe ot” sâŋ ki ulitgumbâi. Yakât otmâ ari den pat âlepŋe pâku lohimbî kâsikum yŋginom. Emelâk poropete âlâ, kutŋe Yesaia, yâkŋe den kulemuŋuop ya yuwu tap.

“Den pat âlepŋe ya mat taka eknongoai.”

¹⁶Den yawu kulemuŋuop gârâmâ Yura kapi ambolipŋe dondâhâlâkŋe den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ helekŋe otmu bet pilâm mansai. Yakât otmâ Yesaiaŋe den yakâlâk torokatmâ kulemuŋuop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepŋe ya lohimbi ekyongomunŋe nânŋâŋetâ bonŋe bia otmâp.” Yawu tap.

¹⁷Den sâŋ aran yukât topŋe yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya buku nombotŋe ekyongoŋetâ nânŋâŋetâ keterakyiŋgimu yanâmâ yâkâlen biwiyenŋe kepeim mansai.

¹⁸Yâhâ Yura kapi ambolipŋaŋe den pat âlepŋe ya emelâk nânŋâŋewi. Yakât otmâ embânân lok âlâŋe den kuleŋguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kuleŋŋan mansaiŋe Anitâhât topŋe nânŋâŋetâ keterakyiŋgiâkgât ikŋak wahap topŋe topŋe kalop yan ekmâ ikŋe topŋe nânŋâŋemai.”

¹⁹Yakât otmâ Isirae lohimbiŋe emelâk nânŋâŋetâ keterahop. Kândikum emelâk Anitâŋe Mose ekumu kuleŋguop ya yuwu tap.

“Yeŋe pâku lohimbi yeŋgât nânŋâŋetâ gemap yamâ mem buku tuhuyekbom. Yawu otyiŋgimune yeŋe eweakmâ nânŋâm bâlenomai. Otmu yâkŋe nâhât topne ki nânŋâm hâlîm milim mansai. Yamâ biwi sânduhân katyekmune yeŋe yekmâ tepyeŋe kâlâp sewuap.”

²⁰Yâhâ Anitâŋe Yesaia den ekumu kuleŋguop ya yuwu tap.

“Lohimbiŋe nine manman âlepŋahât mâtâp yakât topŋe ki nânŋâm manminiwi yaŋe nânŋâŋetâ haŋ sâyîŋgimu nâhâlen torokatsai.”

²¹Yawu gârâmâ Anitâŋe Isirae lohimbi yeŋgât nânŋâm yuwu sâŋ ekumu kuleŋguop.

“Isirae lohimbiŋe nâhâlen torokatŋetâ wawaeyekbehât nânŋâm lohotŋan ekyongom gan. Yawu gârâmâ den nânŋâŋemai yamâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ den ya betgumai.”

Anitâŋe Yura lohimbi biwiyenŋe ekmâ kiwiliyekmâ nombotŋeâk meyeŋhop.

11 ¹⁻²Emelâk Anitâŋe Isirae lohimbi ikŋe pat kuyiŋgiop yamâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ ki tem lâuwangim gai. Yawu otbi yamâ Anitâŋe kerehâk ki betyongop. Kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgowâmbâek Isirae ambolipŋe yeŋgât topyeŋe nânŋâm heŋgeŋguop. Yakât otmâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ ki tem lâuwangim mansai yakât ki pâràk pilâm kerehâk betyongop. Yâkŋe kerehâk betyongop mâne nâ gurâ orowâk betnongomu yâkâlen biwinaŋe ki kepeim tem lâuwangim gambâm. Yâhâ nâmâ Isirae amboŋe, Benyamingât senâmbâ gâtŋe. Yakât otmâ emelâk Anitâŋe tâmbâne Awaraham yâkât pat kuwangiop ya nâku yawuâk membom. Nâmâ ki betnohop. Yâhâ nen yu mansain nengât dowâk otmâ manminiwi yan poropete âlâ, kutŋe Elia sâŋ, yâkŋe Anitâ ekum tâmbâlîpnenŋe yeŋgât yuwu sâop.

³“O Anitâ, hotom uhihimain yakât kawe kum gahaem poropete loklipge watyekmâ nombotŋe yongoŋetâ muwi. Nâ niniâk tem lâuhîhim mansan. Yawu gârâmâ hilîpnohone sâŋ pâinnekasai.”

⁴Yawu sâmu Anitânje yuwu sâmu ekuop.

“Nânje nine poropete lok 7,000 yawuya mâmânje otyingimune kasalipyenje yengât Lâpio âlâ, kutnje Bali sâmu, ya ki mepaem gai. Yawu otmâ tem lâunihim mansai.”

⁵Yâhâ emelâk Anitânje Isirae lohimbi biwiyeje ekmâ kiwiliyekmâ nombotjeâk mem buku tuhuyehop. Yakât dopnjeâk sâp yiwerenje yuâmâ Yura lohimbi biwinnenje ekmâ kiwilinenekmâ iknje engatjeâk otmâ nombotje betnongop. Otmu nombotje menenekmu biwinnenjanje yâkâlen kepeim tem lâuwangim yâkât pat mansain. ⁶Yâhâ Anitânje otbin mewin ya ekmâ yakât dopnan kiwilinenekmâ nombotjeâk umam sâningiop mâne iknje engatjeâk otmâ menenekmap ya ki sâmbâin.

⁷Den sâmu aran yukât topnje yuwu nângânom. Anitânje nenekmu ârândân olâk sâmu Isirae lohimbi dondânje mâtâp katyingiop ya ki watmâ gawi. Yakât otmâ bulânje ki mem mansai. Yawu gârâmâ nen nombotje Anitâ ikjahâk menenekmu mansainje yâkâlen biwinnenjanje kepeim manmunje nenekmu ârândân otmap. Yâhâ bukulipnenje kiŋgitje orowâkne kunyenje kârikne otmâ manbi yakât huhopnje Anitânje betyongomu biwi pâlâmne manminiwi. ⁸Den yan yuje emelâk den nombotje kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kunyenje kârikne otbi yakât huhopnje Anitânje betyongomu biwi pâlâmne manmâ denje nângânetâ ki keterakyiŋgimap. Otmu mâtâp watmâ pâpgumai.” Topnje yawu tap.

⁹⁻¹⁰Yawu otminiwi yakât matnje Anitânje yinggiâkgât Dawitije den âlâen hâum yuwu sâmu ulitguop.

“Kasalipnaje sot me âlâlâ ekmâ biwiyeje kilik kilik sâmu mene sâmu yan ki ekmâek paŋgoŋân gejetâ meyhâkgât naŋgan. Me ki nângâm nângâm otmâ ari tupaen kiojetâ yongowuapgât sâmu ekgohoan. Me umatnje kakyenan yâhâmu tânyenje houj sâmu hâhiwin nângâmbisâihât naŋgan.” Yawu sâmu ulitguop.

Anitânje pâku lohimbi mem buku tuhuyehop.

¹¹Aiop, den ekyongoan yukât topnje âlâen hâum sâwe. Yura lohimbiŋe ki nângâm nângâm otmâ ari kâlân kâiyenan teŋ sâmu yan tupaen kiojetâ ki yongop. Yakât topnje yuwu sâmune nângânet. Yura lohimbiŋe otmâ tâpikguminiwi. Yâhâ pâku lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyejanje kepeimai ya yengât tosayenje pilâm manman kârikjahât pat kuyiŋgimap. Yâhâ yâk yengâlen bulânje teteap yakât Yura lohimbiŋe eweakmâ nângâm bâleyiŋgim bulânje orowâk membâinâ sânomai. ¹²Yâhâ Yura lohimbiŋe biwiyeje alitmâ Kiristohât hâkâŋ otbi yakât huhopnje Anitânje pâku lohimbi mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyiŋgiop. Yakât otmâ hâmbâi Yura lohimbi yengât nângân nângânyenje keterakyiŋgimu Kiristohâlen biwiyejanje kepeinomai. Yawu otmâ pâku lohimbi orop

biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Sâp yanâmâ Anitâje lukulenenekmu hop sambe kakñan mannom.

¹³Yura lohimbi nengât topnenje yawu tap. Yâhâ pâku lohimbi yengât yuwu sâmune nângânet. Pâku lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongowehât yâkñe menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinañe tiñâk kepeim manman. ¹⁴Yâhâ den pat âlepñe ekyongomune Kiristohâlen biwiyenje katñetâ Anitâje manman kârikñahât pat kuyiñgimu mansai. Yawu manñetâ Anitâje Yura bukulpine betyongomu mansai yañe eweakmâ nângâm bâleyiñgim âlâkuâk manman kârikñahât pat kuyiñgiâkgât Kiristohâlen biwiyenje katnomaihât nanñan. Yakât otmâ âi sâm nihiop ya tiñâk mem manman. ¹⁵Yura lohimbi kiñgitñe orowâkñe biwiyenje alitmâ Kiristohât hâkân otbi yamâ betyongop. Yâhâ pâku lohimbi sesenğâlâkñe yâkâlen biwiyenaje kepeiwi ya yengât kaok nângâm mem buku tuhuyehop. Yâhâ hâmbâi mâne Yura lohimbiñe Kiristohâlen biwiyenje katnomai ya mem buku tuhuyekmâ manman kârikñahât pat kuyiñgiuwap.

¹⁶Tâmbânenñe Awarahamñe Anitâhâlen biwiñaje kepeim ki biwi yâhâp otmâ manminiop. Yakât otmâ Anitâje manman kârikñahât pat sâm yâk otmu yâkât sen kuyiñgiop ya ki biatbuap. Yakât topñe den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterakiñgiâk. Sot um yan torehenñe yamâ Anitâhât pat sâm mem ketetmunñe ekmu ârândân olop. Yakât otmâ nombotñe âlâ yâkât ki mem ketetbin ya gurâ yawuâk ekmu ârândân olop.

Yâhâ nen Yura lohimbiñe yen pâku lohimbi orop Anitâhâlen biwinenñaje kepeim manmâ konohâk oain. Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Koset gihit kândârâñe ya Anitâje ekmu ârândân otmap yakât dopñeâk kele awatñe ekmu ârândân otmap. ¹⁷Koset alikñe memain yakât dop yamâ nen Yura lohimbiñe mansain. Yâhâ pâku lohimbi yenâmâ himan ikñak in tetemap yakât dop mansai. Yâhâ koset awatñan bulâñe ki kinbuap yamâ amboñaje kârâm pilâuwap. Yakât dopñeâk Anitâje Yura lohimbi nombotñe betyongop. Yâhâ amboñaje ari himan awatñe kârâm mem taka koset awatñe kârâm pilâuwap yan mem katatgumu âi omoñ omoñ otmâ kinbuap. Yakât dopñeâk pâku lohimbiñe Kiristohâlen biwiyenaje kepeimai yen meyekmâ Yura lohimbi bulâñe ya yengâlen torokatyekmâ tâmbâlipyenje yengât pat kuyiñgiop ya yawuâk yengât kuyiñgimu mansai. ¹⁸Yakât otmâ awatñe kârâm pilâuwap yakât dopñeâk Anitâje Yura lohimbi nombotñe betyongom ya yengât kaweyenjan yen katyehop. Yakât otmâ yehahât nângânetâ yahatmapgât yuwu sâmune nângânet.

Koset amboñaje topñe lawitmâ pitim henğenğumu yanâmâ awatñe liñgarakmu bulâñe kinbuap. Yakât dopñeâk Anitâje anğoân manman kârikñahât pat sâm Awaraham otmu yâkât sen ya yengât kuyiñgiop. Yakât otmâ pat kuyiñgiop ya torokatmâ yawuâk pâku lohimbi yengât sâm kuyiñgiop.

¹⁹Bulâñanâk pâku lohimbi yengât kawé teteyiñgiâkgât Anitâñe Yura lohimbi biwiyenê kârikñe otmâ manbi ya betyongop. ²⁰⁻²¹Yawu gârâmâ biwiyenê kârikñe otmu Kiristohât hâkân otmâ yâkâlen biwiyenê ki katbihât Anitâñe betyongop. Yâhâ yen pâku lohimbiñe yâkâlen biwiyenêñe tiñâk kepeim mansai. Yawuâk torokatmâ mannomai yanâmâ Anitâñe ki betyongowuap. Yakât nâñgâm hâkyenê mepaemaihât yuwu sâmunê nâñgânjet. Emelâk Yura lohimbiñe kosetgât dop otmâ manbi. Yawu gârâmâ Kiristohât hâkân otñetâ yanjak Anitâñe betyongop. Yâhâ yenâmâ himangât dop oai. Yawu gârâmâ himan otmu koset topyetñe ikñiâk ikñiâk. Otmu yakât dopñeâk yen pâku lohimbi otmu nen Yura lohimbi topnenñe ikñiâk ikñiâk. Yawuâke yamâ Anitâñe yen meyekmâ nengâlen torokatyekmu orowâk mansain. Yâhâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Kiristo betgunomai otmuâmâ Anitâñe biwiyenêñe topñe nâñgâm amboñan amboñan betyongowuap. Yakât nâñgâm yenê Anitâ ewe katmâ manñet.

²²Den sâmbâ aran yukât topñe yuwu nâñgânôm. Yura lohimbiñe biwiyenê kârikñe otmu Kiristohât hâkân otbi yamâ Anitâñe betyongom matñe tâñ tâñâk yingio. Yawu gârâmâ yenâmâ Kiristohâlen biwiyenê katbi yan umam sâyim buku tuhuyehop. Otmu biwiyenêñe tiñâk kepeim mannomai otmuâmâ yâku yawuâk buku otyingiwuap. Yâhâ yenê Kiristo betgum mannomai yamâ yen yawuâk betyongowuap. ²³Anitâñe Yura lohimbi betyongop ya yengât nâñgân nâñgânyenê keterakyimingu Kiristohâlen biwiyenê katnomai yanâmâ Anitâñe nâñgâyimingu himan awatñe mem katatgumu âi omoñ omoñ otmâ kinsap yakât dopñeâk ikñe komolân torokatyekmu manman âlepñanâk mannomai. Yawu otbuapgât wâtñe pato tap. ²⁴Yâhâ Yura lohimbi nen otmu pâku lohimbi topnenñe ikñiâk ikñiâk tap yakât torokatmâ sâwe. Nen Yura lohimbiñe kosetgât dop mansain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ himangât dop mansai. Yakât otmâ Anitâñe yen meyekmâ koset bāt bātñan torokatyehop. Yawu gârâmâ topyenê ikñiâk tapgât otmâ kârikñeâk ki tai. Yawu gârâmâ Yura lohimbi betyongop ya yengât topyeneâmâ koset topñe yawuâk tapgât otmâ Anitâñe âlâkuâk koset bāt bātñan torokatyekmu kârikñeâk kinnomai.

Hâmbâi Anitâñe Yura lohimbi âlâkuâk mem buku tuhuyekbuap.

²⁵Bukulipne, yuwu sâmunê nâñgânjet. Anitâñe Yura lohimbi betyongom yen meyekmu mansai. Yakât otmâ yenêñe nâñgânjetâ yahatmapgât yuwu sâmbâ ekyongomune nâñgânjet. Wâtgât māmâñahât Heakñe nâñgân nâñgânne mem pâroñ pilâmu Yura lohimbi topnenñe nâñgâm henñeñuan. Isirae lohimbi kiñitñe orowâkñe biwiyenê kârikñe otmâ mansai ya nanñai. Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenê katmâ yâkâlen torokatnomai ya yekmâ nâñgâm dopñan otbuap. Yanâmâ Isirae lohimbi nâñgân nâñgânyenê keterakyimingu

biwiyenē yâkâlen katnomai. ²⁶⁻²⁷Biwiyenē yâkâlen katjetâ tosayenē pilâyîngiwuap sâp yan emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâne tetewuap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâhât sâtgât Sion pumņan Yerusalem kapi tap yakât ambolipne yengâlebâ lok âlâ tetem Isirae lohimbi yengât tihityenē otmâ mem kuwikyekbuap. Yanâmâ orotmemeyenē bâlenē bet pilâm nâhâlen torokatjetâ tosayenē pilâyîngiwom. Pilâyîngim orowâk mannongât pat kuyîngiwom.” Den yawu tap.

²⁸Yawu gârâmâ Yura lohimbiñe ândâpyenē kârikne otmu Yesu Kiristohât den pat âlepne nângâñjetâ gemu bet pilâñjetâ yañak Anitâne betyongop. Yakât huhopne yen pâku lohimbiñe den pat âlepne ya nângâñjetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenē katjetâ manman kârikñahât pat kuyîngiop. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop, yâkñeâmâ Anitâhâlen biwiyenâne tiñâk kepeim tem lâuwangim gawi. Yakât otmâ emelâk yâk yengât nângâop yakât dopñeâk yâk sen nângâyîngim. ²⁹Yâhâ Anitâne tâmbâlipyenē nângâyîngimu ârândân otmu meyhohop. Yakât otmâ bunewâk ki betyongop. ³⁰Yenâmâ embânân yenē engatyenēâk otmâ Anitâhât ki nângâwangim manminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwereñe yuâmâ Isirae lohimbiñe den pat âlepne nângâm hâkân otmâ betbangim mansai. Yakât huhopne yen pâku lohimbiñe den pat âlepne ya nângâñjetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenâne kepeim manñetâ Anitâne umam sâyîngim tosayenē pilâyîngiop. ³¹Yakât dopñeâk Yura lohimbiñe biwiyenē kârikne otmâ Kiristohât hâkân otmâ mansai yañe hâmbâi yâkâlen biwiyenē katnomai. Yawu otnomai yan yâk yengât nângâm umam sâyîngim tosa pilâyîngiwuap. ³²Yâhâ nen Yura lohimbi me yen pâku lohimbi kerekne otmunne bâlem gap yakât topne nângâmunne keterakningiâkgât Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwinenñan gemap. Biwinenñan gemu keterakningimu orotmemenenne bâlenē bet pilâm Anitâhâlen biwinenñane kepeimunne umam sâningim tosanenñe pilâningim.

³³Anitâne wawaenenekmâ tihitnenne otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ mepaean. Yâkne yu ya otningim gamap yakât nenñahâk topne nângâne sâm pâpgumain. Yâhâ biwiñan den girawu tatmap ya nenñahâk nângânongât dop âlâ ki tap. ³⁴⁻³⁵Den yan yuñe emelâk poropete lok nombotñane den kulemguwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiñan den tatmap ya lok âlâ me âlâne yenjahâk nângânomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân amboñe. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne Anitâ den kâsikum wañbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

³⁶Anitâ manman amboñane hân himbim kândikyotgom hânân âliwahap topne topne kalop. Yâhâ ikñak kalowâmbâek hohem tatmâ gap,

otmu hohem tاتمâ yâhâwuap. Yakât otmâ miti den âlâ tap ya yuwu sâم ekyongomune nângâjet.

“Lok âlâ me âlâne Anitâ tosa katbaŋginomaihât dop âlâ ki tap.”

Den yawu kulemguŋetâ tap yakât nângâm Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonŋanâk.

Nenŋe Kiristohât kâiŋe bâtŋe yawu manmain.

12 ¹Bukulipne, yuwu sâمune nângâjet. Anitâne ikŋahâk wawaenenekmâ manman kârîkŋahât pat kuningimu mansain. Yakât dop kum sâwe. Emelâk embâŋân Anitâne papatolipnenŋe yengât orotmeme topŋe topŋe sâم katyiŋgiop. Yakât otmâ miti lok kunlipyeŋe mâtâp katyiŋgiop ya watmâ noniŋ bulimakao gâim yâkât pat sâم hotom uwaŋgiŋetâ hâmeŋan yâhâmu nângâmu ârândâŋ otminiop. Yakât topŋe nângâm yuwu otnomgât nanŋan. Anitâne mâtâp ningiop yu tâŋ tâŋâk watmâ tem lâuwangim manmâ yâhânom. ²Nenŋe girawu otmâ Anitâhât tem lâuwangimunŋe nenekmu ârândâŋ otbuap? Yamâ yuwu otnom. Lohimbi belângen manmaiŋe yeŋe nângân nângânyenŋembâ tetemap ya watmâ orotmeme âlâlâ otmai yawu ki otnom. Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât biwiŋambâ den mem biwinenŋan katmu ya lâum manmâ yâhânom.

³Otmu Anitâne ikŋahâk buku otnihim aposolo âi sâم nihiop. Yâkât sâtgât otmâ yuwu sâم ekyongomune nângâjet. Anitâhâlen biwinenŋe kepeim mansain. Yakât otmâ yâkŋe ikŋe âi tuhunomgât bulâŋe dopnenŋan mem teteningimap. Yakât otmâ nenŋe âlâku amboŋan amboŋan biwinenŋahât topŋe nanŋanginom. Yawu gârâmâ nenŋahât nângâmunŋe ki yahatbuap. ⁴⁻⁵Yakât otmâ den âlâen hâum sâمune nângâjetâ keterahâk. Kiristoŋe kunnenŋe oap. Yakât otmâ nenŋeâmâ yâkât kâiŋe bâtŋe otmâ mansain. Yâhâ kâiŋe otmâ yan yâkât hoŋ bam gamain. Otmu bâtŋe otmâ yan lohimbiŋe yâkâlen biwiyeŋe katŋetgât âi memain. Âi sâم ikŋiâk ikŋiâk ningiop ya mem tânahom manmâ yâhânom yakât yuwu sâمune nângâjet. ⁶Nenŋe yâkâlen biwinenŋe kepeim manmain yakât dopŋanâk bulâŋe ikŋiâk ikŋiâk teteningimap ya yawuâk otnom. Anitâhât den sâم ekyongonogât biwinenŋe mem hewewenŋe tuhuop yakât dopŋan ekyongonom. ⁷Otmu den kâsikum yiŋginogât biwinenŋan kalop otmuâmâ yawuâk den kâsikum yiŋginom. Yâhâ Kiristohât komot tânyongonogât biwinenŋan kalop otmuâmâ yawuâk tânyongonom. ⁸Otmu bukulipnenŋe yengât biwiyeŋe gemap sâم mem hewewenŋe tuhuyeknomgât biwinenŋan kalop. Otmuâmâ yawuâk otyiŋginom. Yâhâ iri sikum me senŋe âlâlâ tatningiap ya nombotŋe mem kâsikum lohimbi nombotŋe yiŋginogât biwinenŋan kalop yamâ hewewenâk nembe kalem otyiŋginom. Otmu Kiristohât komot yengât kunlipyeŋe manŋet sâم katneneknomai otmuâmâ biwinenŋe kepeim

tâŋ tâŋâk tihityeŋe otnom. Otmu lohimbi yeŋgâlen umatŋe âlâlâ teteyiŋgiwuap yan tânyongonomgât biwinenŋan kalop otmuâmâ herone kakŋan tânyongonom.

Biwinenŋaje kepeiakmâ ewe karangim mannom.

⁹Otmu buku orangine sâŋ yan hâkŋjak hâkŋjak ki oranginomai. Orotmeme bâleŋe pilâm orotmeme âilonŋoâk watnâ buku oranginomai. ¹⁰Otmu bukulipyenŋe orop ewe karangim biwiyenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. ¹¹Otmu âi tuhune sâŋ Anitâhâlen biwiyenŋe hikum hewewenŋâk otmâ tuhunomai. ¹²Otmu lohimbi belângen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yan Anitâŋe manman kârikŋahât bulâŋe hâmbâi ningiwuap nâŋgâm yakâlâk biwiyenŋaje mem herone kakŋan mannomai. Otmu biwiyenŋe gemapgât haonŋmâ ârândâŋ Anitâ ulitguŋetâ mâmâŋe otyiŋgiwuap. ¹³Otmu bukulipyenŋe yeŋgâlen umatŋe âlâlâ teteyiŋgiwuap yanâmâ in yawu tânyongonomai. Otmu lomba me lok pupŋe yeŋgâlen takanomai ya nembe kalem otyiŋginomai.

¹⁴Otmu lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yakât matŋe Anitâŋe mem bâleyehâkgât sait kakyenŋan ki pilânomai. Yâhâ yâkŋe lukuleyehâkgât ulitgunomai. ¹⁵Otmu lohimbi kahân ari we bâle nâŋgâmai yamâ biwiyenŋe sânduk sâekgât orowâk tatmâ biwiyenŋe mem sânduk tuhuyeknomai. Otmu bukulipyenŋaje buku âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmu herone kakŋan mansap ya yeŋe yawuâk herone otbaŋginomai. ¹⁶Otmu yenâmâ Kiristohât komot konohâk mansai. Yakât otmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaje hikuakmâ konohâk otmu tep âlep nanganginomai. Otmu âi sâŋ yinginomai ya ekmâ tâŋât sâŋ ki bet pilânomai. Otmu ninahâk otmune ârândâŋ otbuap sâŋ yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. ¹⁷Otmu lok âlâ me âlâŋe yen mem bâleyeknomai yakât matŋe ki kâpekyiŋginomai. Yeŋe umam sâyingim buku otyiŋginomai yanâmâ lohimbiŋe yekŋetâ ârândâŋ otbuap. ¹⁸Otmu lok âlâ me âlâŋe tepyeŋe kâu kâlâp semu yahatmâ yen yongone sâŋ otnomai yan mem lohotŋe tuhuyeknomai. ¹⁹Otmu lok âlâ me âlâŋe yen mem bâleyeknomai yanâmâ Anitâ ikŋak matŋe kâpekyiŋgiwuap nâŋgâm ki matŋe kâpekyiŋginomai. Yakât emelâk Anitâŋe den âlâ Mose ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Ninak matŋe yingimune umatŋe kakŋan manmâ yâhânomai.”

²⁰Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Kasalipyenŋe po yingiwuap yanâmâ sot mem yinginetâ nenomai.

Otmu tohât yekbuap yan gurâ to osom ga yinginetâ nenomai.

Yawu otyiŋginomai yan yâkŋe aŋun pato otnomai.”

Den yawu tap. ²¹Yâhâ yen mem bâleyeknomai yan matŋe kâpekyiŋgimaihât biwiyenŋe galemahom buku otyiŋginomai. Yawu otyiŋginetâ kasalipyenŋaje kaok nâŋgânomai.

Gawamangât galemlipnenŋe yeŋgât amutgen mannom.

13 ¹Bukulipne, gawaman me kiap kunlipyenŋe mansai ya yeŋgât sâwoman. Lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk gawamangât lok kunŋe ki

otmai. Anitâ ikñahâk gawaman âi sâm yingim katyekmu kinmai. Yakât otmâ gawaman patoŋe galemlipnenŋe katyekŋetâ mansai ya yengât amutgen manmunŋe ârândân otbuap. ²Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe ândâpyeŋe kârikŋe otmâ gawaman yengât den kumai yan Anitâhât nâŋgâŋetâ gemap. Yakât otmâ Anitâŋe den sâm hâreyingimu matŋe umatŋe menomai. ³⁻⁴Yâhâ gawamangât lok yaŋeâmâ Anitâhât sâtŋât otmâ tihitnenŋe otmâ. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe orotmeme âleŋe otmâ yaŋe gawamangât lok yengât kiŋgityeŋahât ki otmâ. Lok yawuya yengât gawamangât lokŋe nâŋgâŋetâ yahatmap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe otnomai yakât Anitâŋe nâŋgâmu bâlewuap. Nâŋgâmu bâlemu gawamangât lok kunlipyenŋe mâmâŋe otyingimu tem lâuwangim matŋe yinginomai. Yakât otmâ lok yawuyaŋe gawamangât lok yengât kiŋgityeŋahât otŋet. ⁵Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe kilikmâ manne sâm otmaiŋe gawamangât den lâum manŋetâ yekŋetâ ârândân otbuap. Yâhâ otŋetâ bâlemu nâŋgâŋetâ biwiyenŋan hâuyekmapgât tem lâuyingim mannomai. Yawu mannomai yanâmâ gawamangât lok yaŋe Anitâhât sâtŋât otmâ hâhiwin ki yinginomai.

⁶Anitâŋe lohimbî tihityeŋe otŋet sâm gawamangât lok âi sâm yingimap. Yakât otmâ âiyeŋe tuhune sâm yan takesihât nanŋe katŋet sâm ekyongonomai yan im in yawu katŋetâ ârândân otbuap. ⁷Yâhâ takesi topŋe topŋe ya yengâlen tap yakât mene sâm otŋetâ ewe katyekmâ takesihât tewetsenŋe katnomai.

Manman kârikñahât bulâŋe menomgât sâp utâpŋuap.

⁸Yâhâ yeŋe lok âlâ me âlâhâlen ari wahap wuân me wuân kandi mene sâŋetâ tepyeŋe hewewenŋ otmu yinginomai. Yâhâ amboŋaŋe yakât umburuk otbuawân in yawu yinginetâ pesuk sâwuap. Yawu otmâ bukulipyenŋe yengât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋahât nâŋgâŋetâ gewuap. Yawu otmâ manmai yanâmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulempuop ya kerek lâumai yakât dop otmap. ⁹Yâhâ girem den yamâ yukât yan.

“Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me lok nombotŋe ki yongorâ munomai. Me kombo ki meyingiwuat. Me buku âlâhât senŋe âlâlâ ki ekñâlem membe sâm biwihe pârâk pilâwuat.”

Girem den yu otmu nombotŋe ki ekyongoan yakât den kunŋe yuwu tap.

“Nenŋahât nâŋgâmunŋe yahatmap yawuâk buku nombotŋe yengât nâŋgâyingimunŋe yahatbuap.” Den yawu tap.

¹⁰Yâhâ lok âlâ me âlâŋe den yu lâum buku âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmap, lok yawuyaŋe buku âlâ me âlâhât ki nâŋgâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otmâ buku konok otyingim girem den kerek lâumai yakât dopŋe otmap.

¹¹Yawu torokatmâ otmâ mannomgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk Yesu Kiristohât den pat nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu yâkâlen biwinenŋe

katbin yan Anitâŋe manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ pat kuningiop yakât bulâŋe menomgât sâp ya utâpguap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ Kiristohât âi tuhune. ¹²⁻¹³Nen kerekŋe âi kârikŋeâk tuhunehât biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe yuâmâ emet haŋ sâwe sâm emet topŋe palalaŋ yap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ manman hâŋgiŋe pilâm pesuk pilânomai. Orotmeme bâleŋe âlâlâ ki otnomai. To kârikŋe ki nem biwi hâlîm otnomai. Me ki hionakmâ tep bâle nanŋanŋinomai. Orotmeme yawuya bet pilâm yan lohimbi nombotŋaŋe lok senyeŋan kinmâ orotmeme âlepŋe nanŋe otŋetâ yekmai yakât dopŋeâk otmâ mannomai. ¹⁴Yawu manmâ lohimbiŋe Yesu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetgât yâkŋe olop miop yawu otmâ tem lâuwangim mannomai. Yawu manmâ yâkât den pat âlepŋe sâm haok tuhunomai. Tem lâuwangim mannomai yan emelâk orotmeme bâleŋe ekŋâlem otmâ tâpikguminiwi ya witgum otmain sâm biwiyeŋe galemahom mannomai.

**Nenŋe orotmeme tâŋât âlâlâ otmain yakât
Anitâŋe ki nâŋgâmu yahatmap.**

14 ¹Den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe tiŋâk ki kepeim manmai yamâ yâkât den ki nâŋgâm heŋgeŋgumai. Yakât otmâ lok yawuya orop den ki sahanŋinomai. Lok yawu yamâ buku otyiŋgim yâk orop biwiyeŋe hikuakmâ konohâk otbuap. ²Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe Kiristohât den nâŋgâm heŋgeŋgum soŋgo bau ki ekmâ kiwilim nemai. Yâhâ lok nombotŋaŋeâmâ gorâyiŋgimu yuwu sâmai. “Maiŋ, soŋgo bau yukât topŋe girawu? Porom Lâpio mepaem hotom uyiŋgim yan neŋetâ torehenŋe in tap ya yu mon?” Yawu sâm soŋgo bau ya bet pilâm salup konok nemai. ³Yâhâ soŋgo bau nemaiŋe buku âlâhât ki nâŋgâŋetâ gewuap. Otmu Anitâŋe soŋgo bau nemai ya yekmu ârândâŋ otmap. Yakât otmâ soŋgo bau ki nemaiŋe ya yengât ki nâŋgâm bâleyiŋgim sâm ge katyeknomai. ⁴Lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nâŋgâm bâleyiŋgimai me sâm ge katyekmai yamâ Anitâ Ambonenŋaŋe yekmu bâlemap. Kutdânenŋe Kiristo ikŋak lok kerek nengât biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ hâmbâi nenŋe otmain memain ya ekmâ sâm hâreningiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe Kiristohât tem lâuwangimai yamâ mâmâŋe otyiŋgimu hâmbâi sâp patoen yâkât senŋan kinŋetâ yekmu ârândâŋ otbuap.

⁵Yâhâ Yura lohimbi nengât tatmâ nâŋgâ nâŋgâ hilâm me hombaŋ yamâ topŋe topŋe tap yakât sâwe. Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâm lok nombotŋaŋe hilâm âlâ me âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmu yan tatmâ nâŋgâmai. Otmu lok nombotŋaŋeâmâ hilâm âlâ me âlâhât nâŋgâŋetâ dop konohâk otmu yan haonŋmâ ârândâŋ Anitâ mepaemai. Yakât yuwu

sâmune nângâjet. Hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatnomai yamâ yen iknjiâk iknjiâk engatyeneâk otmâ yan biwi yâhâp ki otnomai. ⁶Yâhâ lok âlâ me âlâne engatyeneâk otmâ hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatmai yamâ yekmu ki bâlemap. Yâhâ lok âlâ me âlâ songo bau nemaije Anitâ mepaem nejetâ ya gurâ yekmu ki bâlemap. Otmu lok nombotje âlâ salup konok nemaije yawuâk Anitâ mepaem nejetâ yekmu ki bâlemap. Yakât otmâ enakmâ ki sâm ge karaknomai.

⁷⁻¹⁰Den sâm aran yukât topje yuwu nângânom. Kiristohât lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwereje mansain me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât Kutdânenje otmâ galemnongoâk sâm Anitâne hângângumu ge muop. Otmu mumuñambâ mem yahatmu tatmap. Otmu yâkne konok kunneneje tatmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ nenjahâlâk nângâm mannomgât dop âlâ ki tap. Otmu sâp patoen Anitâne biwinnenje ekmâ den sâm hâreningimu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikjan mem katnenekmu orowâk manmâ yâhânom. Yakât otmâ ki sâm bâleanginom. ¹¹Den yan yuje emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâmâ Manman Amboje. Yakât otmâ lohimbi kerekje ewe katnekmâ metenan kinmâ “Ambonenje, gâhât heroje nângâhihiain” sâm mepaeneknomai.” Yawu tap.

¹²Yakât otmâ nen kerekje Anitâhât senjan kinmâ otmain memain yakât ekumunje nângâwuap.

Bukulipnenjae manman âlâ manmai ya yekmâ ki nângâm bâleyinginom.

¹³Yakât otmâ ki nângâm bâleanginom. Yâhâ bukulpnenjae otjetâ bâlemap sâm nenjahâlâk ki nângâmunje yahatmu ihilâk mannom. Yâk orop biwinnenjae hikuakmâ konohâk otmu mannom. ¹⁴Nâne Kiristo orop biwinetje hikuakmâ konohâk oap. Yakât yuwu nângâmune bulâje oap. Anitâne wahap topje topje, sot kâle, songo bau, me âlâlâ, yuâmâ ki neneje sâm samut ki kalop. Wahap topje topje kalop yamâ nenejeâk hârok. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne songo bau me sot kâle ekmâ ki neneje sâm samut katmai yamâ yeje engatyeneâk watmâ katmai. Yawu sâmâi yakât kakjan ihilâk nejetâ biwiyenjan hâumu anulaknomai yamâ yeje wahap. Anitâne orotmeme yawu otjet sâm ki kalop. ¹⁵Yawu gârâmâ bukulpnenjae songo bau ki nemai ya yengât senyenjan songo bau ihilâk nenom yamâ dondâ bâlewuap. Kiristone bukulpnenje yawuya orowâk nengât sârerenenekmâ ge muop. Yakât otmâ nenje lok sen senân tatmâ songo bau nemunje bukulpnenje yawuya nenekmâ nengâlen torokatjetâ orowâk nenom yanâmâ samut katbi ya longâem ihilâk nejetâ biwiyenje orotok sâwuap. Biwiyenje orotok sâmu Kiristo betbangim orotmemeje bâlene pilâwi ya miwirikum otmâ hiliwahomai

sâm nenŋe lok sen senân kinmâ soŋgo bau ki nenom. ¹⁶Nenŋeâmâ soŋgo bau nemain yan biwinenŋaŋe nânŋâmunŋe ki hâunenekmap. Yawu gârâmâ bukulipnenŋe nombotŋaŋe nenekmâ sâm bâleningimaihât lok sen senân tatmâ soŋgo bau ki nenom. ¹⁷Yawu gârâmâ nenŋe sot kâle me soŋgo bau kiwilim nombotŋe nemain otmu nombotŋe ketetmain yakât Anitâŋe ki nânŋâmap. Yâhâ biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwanŋim heroŋe kakŋan mannehât Wâtŋât mâmânahât Heakŋe mâmânŋe otningimap. ¹⁸Yawu manmunŋe lohimbi belângen manmaiŋe nânŋâningiŋetâ yahatmu Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otmap.

¹⁹⁻²¹Yawu gârâmâ yâhâpŋe sâmune nânŋâŋet. Anitâŋe sot kâle me soŋgo bau katningiop yamâ neneŋe hârok. Yawu gârâmâ bukulipnenŋaŋe nenekmâ nengâlen torokatŋetâ orowâk nemunŋe yan yeŋak samut katbi ya loŋgâmai sâm lok sen senân tatmâ soŋgo bau me to kârikŋe ki nenom. Yâhâ bukulipnenŋaŋe wuân me wuângât samut katmai yaŋe nânŋâm bâleningimaihât ya yeŋgât senyeŋan kinmâ ya ki otnom.

Nen Anitâhât komot konok mansain yuŋe hionjakmain sâm sot kâle me soŋgo bauhâlâk ki nânŋânôm. Yawu gârâmâ biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu tihit oraŋginom yakâlâk nânŋâm mannom. ²²⁻²³Yakât yuwu sâmune nânŋâŋet. Anitâŋe soŋgo bau me senŋe âlâlâhât samut ki kalop ya nânŋâmain. Yakât otmâ soŋgo bau me âlâlâ nemain yan biwinenŋaŋe nânŋâmunŋe ki hâunenekmap yan heroŋe nânŋâmain. Yawu gârâmâ bukulipnenŋe nombotŋaŋe soŋgo bau me to kârikŋe me âlâlâ yakât samut katmai ya senyeŋan kinmâ ya ki otnom. Yâhâ Anitâŋe konok biwinenŋahât topŋe nânŋâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe biwi yâhâp kakŋan yu ya otmai me nemai yanâmâ biwiyeŋe ekmu ki ârândânŋ otmap.

Kiristoŋe ikŋahâlâk ki nânŋâm manminiop yawu mannom.

15 ¹⁻³Bukulipne, yeŋahâlâk nânŋâmihât yuwu sâm ekyongomune nânŋâŋet. Kutdânenŋe Kiristoŋe ikŋahâlâk ki nânŋâm manminiop. Yakât emet inânŋan lok âlâŋe den kulemguop yakât bulâŋe Kiristohâlen teteop yamâ yuwu tap.

“Anitâ, lohimbi gâhât sâm bâlehihimaiŋe nâŋe tem lâuhihiman yakât mem ge katneksai.” Yawu tap.

Yâhâ Kiristoŋe olop yakât dopŋeâk nenâmâ yuwu otnom. Bukulipnenŋaŋe Anitâhât den topŋambâek ki nânŋâmaiŋe soŋgo bau nenehât samut katmai ya yeŋgât ki nânŋâm bâleyiŋim nenŋahâlâk nânŋânôm. Yawu otmâ Anitâhât den nânŋâm heŋgeŋguŋet sâm lohotŋan den kâsikum yiŋginom. ⁴Emelâk Anitâŋe den ekyongomu kulemguwi ya nânŋâm mannom. Yawu manmunŋe umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap yan ki pârâk pilâmunŋe biwinenŋe orotok sâwuap. Emelâk manman kârikŋan mannomgât pat kuningiop yakât biwinenŋaŋe

mem mannom. ⁵⁻⁶Yâhâ Anitâhâlen biwiyenjaŋe kepeim manjetâ umatŋe âlâlâ teteyiŋgiwuap yan mâmâŋe otyiŋgimu ki lohotŋe otŋetâ biwiyenjaŋe orotok sâwuap. Otmu biwi nânŋân nânŋânyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu lauyeŋe menduhum Kutdânenŋe Yesu Kiristo âwâŋe mepaenjetgât nânŋâm ulitgum manman.

**Yura lohimbiŋe pâku lohimbi orop manman
kârikjahât bulâŋe menomai.**

⁷Kiristoŋe buku otningimap yan orotmemenenŋe yuwu yawu otmain yakât ki nânŋâmap. Yakât otmâ bukulipyenjaŋe orop biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu ki sâm bâleanŋinomai. ⁸Yawu otmâ Anitâ mepaem yâhânomai. Otmu emelâk Anitâŋe Awaraham, Isaka, otmu Yakop ikŋe pat kuyiŋgim den ekyongop. Yâhâ sâp yiwereŋe yuâmâ nenŋe pat yakât nelâmguop nânŋâmaingât nanŋe Kiristo hânŋângumu Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetem yan nenŋe Anitâhâlen biwinenjaŋe kepeim pat yakât bulâŋe menomgât kulem topŋe topŋe mem ikŋe den pat âlepŋe eknongop. ⁹Yâhâ yen pâku lohimbiŋe yawuâk yâkâlen biwiyenjaŋe kepeinjetâ Anitâŋe umam sâyiŋgim tosayenjaŋe pilâmu orowâk mepaem mannomgât giop. Den yan yuŋe emet inânŋan poropete nombotjaŋe den kulemguwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yakât otmâ nâŋe pâku lohimbi orop manmâ kiki menŋihim mepaehenom.”

¹⁰Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Emelâk Anitâŋe Isirae lohimbi meyekmâ pat kuyiŋgiop ya orop pâku lohimbiŋe menduhuakmâ heronje otbaŋginomai.”

¹¹Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan me wosapâ wosapâ mansai ya orop Kutdânenŋe Anitâ mepaene.”

¹²Otmu âlâmâ Yesaienjaŋe kulemguop ya yuwu tap.

“Dawitihât senâmbâ gâtŋe âlâŋe tetem pâku lohimbi yengât kunyeŋe manmâ tihityenjaŋe otbuap. Tihityenjaŋe otmu lohimbiŋe yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim mannomai.” Den yawu tap.

¹³Anitâŋe manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâŋe orowâk menomgât mâmâŋe otningimu yâkâlen biwinenjaŋe kepeim manmain. Yeŋe yawu torokatmâ mannomai yan biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu heronje kakŋan mannomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe menomai sâm Anitâ ulitguman.

Anitâŋe Kiristohât aposolo sâm Paulo âi waŋop.

¹⁴Bukulipne, yeŋe biwiyenjaŋe hikuakmâ buku oraŋgim Anitâhât den yakât ki hâum pâpgum mansai. Yakât otmâ yeŋahâk den kâsikum

anġim tânahonomaihât dop tap. Biwinaġe yawu nanġan. ¹⁵⁻¹⁷Otmu yen pâku lohimbige Kiristohâlen biwiyenġe kepeim manġetġât Anitâġe ikġahâk nânġânihim Yesu Kiristohât aposolo sâġm âi nihiop. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepġe kâsikum yinġim gan. Yâhâ Wâtġât mâġmâġahât Heakġe mâġmâġe otyinġimu Anitâhât tem lâuwânġinġetâ yekmu ârândânġ olâġġât nâġe biwinaġe tinġâk kepeim hoġ bawaġġiman. Hoġ bawaġġim yan Kiristo orop biwinetġe kepeiakmu mâġmâġe otnihimu âi memune bulâġe pâku lohimbi yenġâlen tetemap. Yakât nânġâmune yahatsap. Yakât otmâ den kulemgum katyinġian yukât pâġe konok konok nânġâm henġenġunġetġât pahâk ekyongoan. ¹⁸⁻²¹Kiristoġe mâġmâġe otnihimu âi memune bulâġe teteap yakât sâġwe. Emelâk bukulpinaġe Kiristohât den pat ya Yerusalem kapi ambolipġe ekyongowi. Yakât otmâ yâkġe âi tuhuwi ya torokatmâ tuhuwomġât ki nânġâwan. Yawu ġârâmâ nâmâ lohimbi Kiristohât den pat ki nânġâwi ya yenġâlen nâġe sâġm ari ekyongowehât nânġâwan. Yawu nânġâm Yerusalem kapi pilâm yapâ kapi nombotġe ya yenġâlen nep tuhum yanġak Ilurikon mewan. Yan ari den pat âlepġe ekyongowan. Otmu Wâtġât mâġmâġahât Heakġe mâġmâġe otnihimu kulem topġe topġe memune ekġetâ âlâ kândâkdâ otmu Kiristohâlen biwiyenġe katbi. Den yan yuġe emelâk poropete âlâġe den kulemġuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yâhâ lohimbi hânġan kulemġan manmâ yâkât den pat ki nanġai ya yenġâlen ari puwâk ekyongoġetâ nânġânġetâ keterakyingiwuap.”
Yawu tap.

Pauloġe Roma kapi ariwom nânġâm yakât ekyongop.

²²Otmu nâġe kapi ârândânġ yâhâm gem den pat âlepġe ekyongowan yan yenġâlen takawom sâġm yambuġe berumġe biwinaġe hikum gaminiwan. ²³Den ekyongom gamune ârândânġ oap ġârâmâ kapi yu pilâm yenġâlen takawom. ²⁴Taka tipiġe tatmâ nânġâwom yanâmâ yen orop Kiristohât den alahum tep âlep nanġanġinom. Yen orop yan manmâ yapâ yeġe mâġâp menihġetâ Sipein hânân ari Kiristohât den pat puwâk ekyongowom. ²⁵⁻²⁷Otmu Yerusalem kapi ambolipġe Kiristohâlen biwiyenġe kepeim mansai ya nombotġe senġe âlâlâhât umburuk otmâ mansai. Den pat ya Makeronia otmu Akaia ambolipġe Kiristohâlen biwiyenġe kepeim mansai ya ekyongomune nânġâm tânyongone sâġm nanġe mem menduhum nihiai. Yakât otmâ biwinaġe yuwu nanġan. Anġoân nen Yura lohimbige kapinenġe pilâm pâku lohimbi yenġâlen ari Kiristohât den pat ekyongowin. Ekyongomunġe nânġânġetâ bulâġe otmu yâkâlen biwiyenġe katġetâ Anitâġe tosa pilâyinġim manman kârikġahât pat kuyinġiop. Yakât matġeâmâ pâku lohimbige Yura lohimbi senġe âlâlâhât umburuk mansai ya yenġât nanġe menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipġe yinġiwom. ²⁸Otmu pâku lohimbi Kiristohâlen

biwiyenaje kepeim mansaije tep âlep nângâyîngim nanje yu menduhum katyîngiai yukât den pat ekyongowom. Ekyongom yanâmâ yâk pilâyekmâ yengâlen takawom. Taka yen orop yan tipije tatmâ nângâm benje yen pilâyekmâ Sipein hânân ariwom. ²⁹Yengâlen takawom yan Kiristone mâmâje otningimu biwinenaje kepeiakmâ konohâk otmu herone nanngangim mannom. Biwinaje yawu nanjan.

³⁰Bukulipne, Kutdânenje Yesu Kiristone sârelenenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât yeje nâhât sâm Anitâ ulitgujetâ mâmâje otnihimu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepje ekyongomune nângâm Kiristohâlen biwiyene katnomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje mem hewewen tuhunenekmu biwinenaje kepeiakmâ mansain. Yakât yuwuhât otmâ nâhât biwiyenaje tinjak kepeim ulitgunomai. ³¹Pâku lohimbije nanje mem menduhum nihai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipje yingiwom. Yîngimune nângâjetâ ârândân otbuapgât ulitgunomai. Otmu Yuraira ambolipje Kiristohât den pat nângâjetâ gemu bet pilâmai je mem bâlenekmai hât ulitgunomai. ³²Yawu ulitgunomai yanâmâ Anitâje nângânihimu yengâlen takamune orowâk tatmâ biwinenje sânduk sâmu herone nannganginom. ³³Otmu Anitâ biwi sânduhân katnenekmapje yen orowâk tatmâ tihityeje olâkgât ulitguman. Ya bonjanâk.

Paulone Roma yengât nângâyîngiop.

16 ¹⁻²Bukulipne, nâ yengât tep hero nângâyîngian. Yakât otmâ den bâije yu sâm hârewe. Tounenje âlâ, kutje Piwi sâm, yâk je Kenjeria ambolipje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya yengât hoj bawa manmâ tânyongomap. Otmu nâ gurâ yawuâk tânnohomap. Yakât otmâ pepa yu bâije kulemgan gârâmâ Piwi wajmune mem Roma yengâlen takawuap. Takawuap yanâmâ Kutdânenje Kiristone buku otningiop yakât dopjeâk yengju buku otbânginomai. Otmu wahap wuân me wuângât umburuk otmâ âiyongowuap ya in yawu wajnomaihât nanjan.

³Otmu yengâlen gâtje lohimbi yâhâp, kutyetje Akuila yet Pisisila, yâk orop biwinenaje hikuakmu Kiristohât âi meminiwin. ⁴Âi orowâk meminiwin yan lohimbi belângen mansaije mem bâlenekmai sâm hâkyetje ki biuk sâop. Yawu otmâ tânnohomutâ orowâk nep tuhum gawin. Yakât otmâ nâ otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansaije yâk yetgât nângâyitgiain. ⁵Otmu lohimbi nombotnaje yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den ya alahum kiki mewangim mepaemai yengât nângâyîngian.

Otmu Asia hânân gâtje, lok âlâ, kutje Epaineto sâm, angoân Kiristohâlen biwije kalop yâkât nângâwangian. ⁶Otmu imbi âlâ, kutje Maria, yâk je yengât nângâmu yahatmu hoj bayi ngim mansap yâkât

nāngāwanḡian. ⁷Otmu bukuyāhātne ālāmā, kutyetḡe Andoroniko yet Yunia. Nāḡe Kiristohālen biwine ki katban yan biwiyetḡe yākālen katmā aposolo āi mem gaowot. Yakāt otmā mem pāi emetḡan katyeleketḡe orowāk manbin. Yāk yetgāt nāngāyitḡian.

⁸Otmu bukune ālāmā, kutḡe Ambiliato, yākāt nāngāwanḡian. ⁹Otmu lok ālā, kutḡe Uruwano, orowāk manmā Kiristohāt āi mewit yākāt nāngāwanḡian. Otmu bukune, Sitaki yakāt nāngāwanḡian. ¹⁰Otmu bukune ālāmā, kutḡe Apele sām, emelāk yākālen umatḡe ālā teteop. Yawu tetewanḡiop yamā Kiristohālen biwiḡaḡe tiḡāk kepeim kārīkḡeāk kinop, yakāt nāngāwanḡian. Otmu Aristowolohāt hep torehenlipḡe yengāt nāngāyḡian. ¹¹Otmu bukune ālāmā, kutḡe Herorion, yākāt nāngāwanḡian. Otmu Narikisohāt hep torehenlipḡaḡe Kiristohālen biwiḡaḡe kepeim mansai ya yengāt nāngāyḡian.

¹²Otmu ata gari Tiripaina yet Tiriposaḡe Kutdāhāt tem lāuwanḡim yākāt āi tuhum mansawot ya yetgāt nāngāyitḡian. Otmu imbi ālā, kutḡe Peasi, Kutdāhāt āi yakāt biwiḡaḡe tiḡāk kepeim tuhum mansap yākāt nāngāwanḡian. ¹³Otmu lok ālā, kutḡe Lupo, yāhāmā Kutdāhāt tem lāuwanḡimu ekmunḡe yahatsap. Otmu māmāḡaḡe yāk wawaeop yakāt dopḡeāk nā wawaenekmā gaop yāk yetgāt nāngāyitḡian. ¹⁴Otmu lok kiḡitḡe orowākḡe menduhuakmā Kutdā mepaem manmai ya yengālen gātḡe nombotḡeāk kutyenḡe yongonbe. Asḡirito, Pilehon, Herema, Patorowa, Hereme, yāk yengāt nāngāyḡian. ¹⁵Otmu lohimi yāhāp, Piloloho yet Yulia, emetyetḡan bukulipyetḡe, Nereo otmu gariḡe, ālāmā Olimpa, lohimi nombotḡe kutyenḡe ki nāngāyḡian ya orowāk menduhuakmā Kiristo mepaemai yāk yengāt nāngāyḡian.

¹⁶Yakāt otmā yu sālīkum nāngānomai. Yawu otnomai yan Anitāhālen biwiḡaḡe kepeim buku oranḡim mansai yakāt heronḡe nāngām parahuknomai. Otmu kapiḡe kapiḡe Akaia otmu Asia hānān tatmā arap yakāt ambolipḡe biwiḡaḡe Kiristohālen kepeim mansaiḡe yengāt nāngāyḡiai.

¹⁷⁻¹⁸Bukulipne, den tālāwāk ekyongomune nāngām heḡenḡum biwiḡan katḡet. Anḡoān topḡe katmā Kiristohāt komolāmbā nombotḡaḡe yengālen toho yākāt den pat ālepḡe kāsīkum yḡiḡiwi. Den kāsīkum yḡiḡiwi yamā yeḡambā gātḡe lok nombotḡaḡe yeḡahāt nāngāḡetā yahatmu kutdānenḡe Kiristohāt ki tem lāuwanḡimai. Yākḡe den bulāḡe ya nāngām kelanḡatmā bukulipyenḡe lohotḡan mansai ya kāityongom biwiḡan kionḡetā mātāp tāpīkḡum hionḡakmaiḡat galemahom heḡenḡum mannomai. Yawu otmā lok yawuya betyongonomai. ¹⁹Yāhā anḡoān den pat ālepḡe ekyongonḡetā nāngāwi yapāek yeḡe biwiḡe galemahom den ya tāḡ tāḡāk lāum gawi yakāt sām haḡ tuhuḡetā nāngām heronḡe otban. Yeḡe yawuāk torokatmā manḡetā den topḡe topḡe ekyongonḡetā nāngāḡetā Kiristohāt den orop

ki lâuakbuap ya pilânomai. Yâhâ yâkât den orop lâuakbuap yamâ nângâm biwiyenjan katmâ mannomai. ²⁰Yawu otmâ Anitâne yengât biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu hikuakmâ konohâk otmu ki hionjaknomai. Yanâmâ yâkne mâmâne otyingimu biwiyene galemahom lok nombotnane Satangât tem lâuwangim Kiristohât den pat kelangatmai yamâ watyeknetâ arinomai.

Yâhâ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannetgât Anitâ ulitguman.

²¹Timoteo orowâk manmâ âi tânahomait yâkne nângâyingiap. Otmu bukulpne, Lukio, Yason, Sosipata yâkne yawuâk nângâyingiai.

²²Otmu nâmâ kutne Tetio, Paulo ne den yu eknohomu kulemgum katyngian. Nâne yawuâk nângâyingian.

²³Otmu, lok âlâ, kutne Gaio, yâkât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekmain. Yâkne nângâyingiap. Otmu lok âlâ kutne Erasto yâhâmâ kapi ambolipnane takesi katmai ya galemgumap, yâkne yawuâk nângâyingiap. Otmu miti lok âlâ, kutne Kuato, yâkne yawuâk nângâyingiap. ²⁴Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne yen kerek biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonjanâk.

Den bâine ekyongop.

²⁵⁻²⁷Bukulpne, den yu bâine sâmunne pesuk sâek. Emelâk embânân Yesu Kiristohât den yukât topne amoknan talop. Yakât otmâ lohimbi kingitne orowâkne yene nângân nângân watmâ yakât topne pâpguminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât poropetelipnaneâmâ yakât topne nângâm heנגengum emet inânjan den kulemguwi yu Yesu Kiristone nen aposololipne kâsikum ningiminiop. Yawu gârâmâ lohimbi hânjan kulemnan manmâ arai ne den yu nângâm Kiristohâlen biwiyenane kepeim Anitâhât tem lâuwangim mannetgât nen gurâ ikne sâtgât den kâsikum yingim mansain. Yâhâ Kiristohât den kâsikum yingian yu nângâm biwiyenjan katmâ mannomai yanâmâ Anitâne mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyenane tijâk kepeim ki lohotne otnomai.

Otmu Anitâ nângân nângânne yahat yahatne yâkne ikpahâk nanne Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmâ muop. Mumunambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu âwânâit tawot. Yawu nângâm nenneâmâ Anitâ Awoņnenne sâm herone otbangim mepaem manbisâin. Ya bonjanâk.

Nâ bukuyene,
Paulo